

Azərbaycanın yəhudü icmasına

Hörmətli həmvətənlər!

Sizi - respublikamızın yəhudü əsilli və təntənəşalarını yeni il bayramınız Roş-Ha-Şana münasibətilə ürəkdən təbrik edir, hər birinizə ən səmimi arzu və diləklərimi yetirirəm.

Bu gün dünyada multikulturalizmin mərkəzlərindən biri kimi tanınan Azərbaycanda əsrlər boyu müxtəlif etnik və dini qrupların nümayəndələri, o cümlədən yəhudilər dostluq, mehriban qonşuluq və əmin-amanlıq şəraitində yaşımiş, heç vaxt antisemitizmə və ayri-seçkiliyə məruz qalmadan milli-mədəni və dini dəyərlərini gürümüzədək qoruyub saxlamışlar.

Məmənnuniyyət hissi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, cəmiyyətimizin ayrılmaz hissəsi olan yəhudü icması əsl vətəndaşlıq və

Azərbaycanlıq mövqeyindən çıxış edərək respublikamızın tərəqqisi naminə həyata keçirilən böyük quruculuq işlərində və ictimai-siyasi proseslərdə fəal iştirak edir. Əminəm ki, yəhudü əsilli həmvətənlərimiz bundan sonra da ümumi evimiz olan Azərbaycanın daha da çiçəklənməsi üçün səylərini əsirgəməyəcəklər.

Hər il təntənə ilə qeyd olunan Roş-Ha-Şana yeniliyi, mənəvi saflığı və xeyirxahlığı təcəssüm etdirir. Qoy bu bayram hanımınızın həyatına xoş ovqat, ailələrinizə səadət və sevinc gətirsin.

Bayramınız mübarək olsun!

İLHAM ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 26 sentyabr 2019-cu il.

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva şagird və tələbələri Bilik Günü münasibətilə təbrik edib

Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva şagird və tələbələri 15 sentyabr - Bilik Günü münasibətilə təbrik edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, təbrikin mətni birinci xanımın rəsmi "Instagram" səhifəsində paylaşılıb.

"Öziz məktəblilər, tələbələr. Hörmətli müəllimlər və valideynlər.

Sizi bu əziz, sevimli bayram - Bilik Günü münasibətilə təbrik edirəm.

Bu, yeni dərs ilinin, böyük, məsuliyyətli və çox maraqlı işin başlangıcıdır. Qoy, yeni dərs ili sizə təhsilinizdə böyük uğurlar, maraqlı görüşlər və ixtiralar gətirsin, hər bir məktəbli, tələbə və müəllim üçün uğurlu və məhsuldar olsun. Sizə xoşbəxtlik, möhkəm cansağlığı və yeni-yeni nailiyyətlər arzulayıram.

Öziz dostlar, Bilik Günüüz mübarək!", - deyə təbrikdə bildirilir.

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva Şamaxı Cümə məscidini ziyarət edib

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva sentyabrın 14-də Şamaxı Cümə məscidini ziyarət edibler.

AZƏRTAC xəbər verir ki, məscidin imamı Mərhəmət Mustafayev ziyrətə gələnlə-

rin bu müqəddəs ocağın yenidən bərpa olunmasını minnətdarlıqla xatırladıqlarını bildirdi.

Mehriban Əliyeva: Buraya xaricdən turistlər çox gəlir?

Mərhəmət Mustafayev: Cox gəlirlər, gündə təxminən 500 nəfər.

Mehriban Əliyeva: Hansı ölkələrdən?

Mərhəmət Mustafayev: Bütün Avropadan, Səudiyyə Ərəbistanından, Amerikadan gələnlər var. Allah cənab Prezidentdən razı olsun.

Tarixin müxtəlif dövrlərində, təbii fəlakətlərə, rep-

ressiyalara və dağııntılara məruz qalmış Şamaxı Cümə məscidi Heydər Əliyev Fondu "Tolerantlığın ünvani - Azərbaycan" layihəsi çərçivəsində əsaslı təmir edilib. Prezident İlham Əliyev Fondu bu təşəbbüsünə dəstək olub, Azərbaycan - Şərqi me-

marlığının incisi olan bu abidəyə ikinci həyat bəxş edib, xalqımızın əsrərlə formalasın zəngin ırsinin və mədəniyyətinin qorunmasına, gələcək nəsillərə ötürülməsinə töhfə verib. Bərpa və yenidənqurma işlərinə 2010-cu ilin martında başlanılıb. 2013-cü il mayın 17-də Prezident İlham Əliyev məscidin açılışında iştirak edib. Beləliklə, bu məscid təkcə Şamaxı sakinlərinin deyil, ölkəmizə gələn qonaqların da ziyarət etdiyi müqəddəs məkanlardan biridir.

Mehriban Əliyevaya müqəddəs Qurani-Kərim hədiyyə edən məscidin imamı Mərhəmət Mustafayev dedi:

-Sizi Azərbaycanın, Şamaxının bu qədim məscidində salamlamaqdən çox böyük şərəf duyuram. Allah sizlərdən razı olsun. Burada sizlərin çox böyük zəhməti var. Allah cənab Prezidentdən razı olsun. Allahu kitabını, İnşallah, Sizə hədiyyə edirəm. Allah Sizi hifz eləsin.

Mehriban Əliyeva: Cox sağ olun.

Sonda xatirə şəkli çəkdi.

“Multikulturalizmə giriş” dörsliyinin təqdimati olub

Sentyabrın 14-də Azərbaycan Dillər Universitetində “Multikulturalizmə giriş” dörsliyinin təqdimati keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, tədbiri giriş sözü ilə açan Azərbaycan Dillər Universitetinin (ADU) rektoru, akademik Kamal Abdulla ölkəmizdəki tolerant mühitdən, Azərbaycan multikulturalizmindən bəhs edib. Bildirib ki, Azərbaycanda istər millətlərəsi və dinlərəsi münasibətlər, istərsə də multikultural dəyərlər sahəsində əşrərboyu təşəkkül tapan ənənələr mövcuddur. Multikultural əhvalruhiyyə və multikultural dəyərlərə qayğıkes münasibət əsrlərdən bəri Azərbaycan xalqına xas olan keyfiyyətdir. Əsası ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan multikulturalizm siyasəti Prezident İlham Əliyev tərəfindən daha da möhkəmləndirildi və həzirdə uğurla davam etdirilir. Dövlətimizin başçısının müvafiq Sərəncamı ilə 2016-ci ilin Azərbaycanda “Multikulturalizm ili” elan edilməsi isə ölkəmizdə bu məsələyə olan xüsusi diqqətin təzahürüdür.

Akademik Kamal Abdulla deyib: “Azərbaycana gələn xarici qonaqlar və turistlər ölkəmizdəki tolerant mühiti, dövlətimizin apardığı multikulturalizm siyasətini yüksək dəyərləndirirlər. Azərbaycan multikulturalizminin müasir dövrde təntənəsinə xarici vətəndaşlar heyranlıqla qarşılaşırlar. Bu sahədə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin (BBMM) fəaliyyətini xüsuslu qeyd etmək lazımdır. Mərkəz yarandığı gündən Prezident İlham Əliyevin qarşıya hədəf kimi qoyduğu Azərbaycan multikulturalizminin dünyada tanılmasına, beynəlxalq arenada təbliği və təşviqi ilə bağlı mühüm layihələr həyata keçirir. Mərkəzin önemli lay-

hələrindən biri də mütəmadi olaraq ildə iki dəfə təşkil edilən beynəlxalq multikulturalizm yay və qış məktəbləridir. Dəyərli ənənəyə əvvərmiş bu məktəblərin nəticəsi olaraq, xaricdə Azərbaycanın gənc dostlarının və onların yaxın əvərəsinin timsalında ölkəmizin haqq işini dəstekləyən intellektual ganclərdən ibarət ünsiyyət platforması - “Azərbaycanın Gənc Dostları Klubu” formalasılıb. Bunun nəticəsidir ki, yay və qış məktəblərinin iştirakçıları arasında səmimi münasibətlər qurulur, onlar mütəmadi olaraq ölkəmizin multikulturalizm modeli haqqında məlumatlandırılır. BBMM-nin “Azərbaycan multikulturalizmi” fənninin yerli və xarici ölkə universitetlərində tədrisi layihəsi uğurla davam edir. Layihə çərçivəsində dünyadan 21 aparıcı universitetində “Azərbaycan multikulturalizmi” fənni magistratura pilləsində tədris olunur”.

Diqqətə çatdırılıb ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin tövsiyəsi və Təhsil nazirinin müvafiq əmri ilə 2019-2020-ci tədris ilindən etibarən ölkəmizin bütün ali təhsil məktəblərinin bakanları səviyyələrində “Multikulturalizmə giriş” əsas fənn kimi tədris ediləcək. Bu məqsədlə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi tərəfindən fənni tədris edəcək müəllimlərin bilik

səviyyələrini artırmaq üçün sentyabrın 2-dən 13-dək hərəkət treninqi təşkil olunub. Treninqdə yüzdən çox müəllim iştirak edib.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Mənəvi Də-

yərlərin Təbliği Fondu və Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin birgə layihəsi olan “Multikulturalizmə giriş” dörsliyi nəşr edilib. Kitabın elmi redaktor və “Ön söz”ün müəllifi Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri, akademik Ramiz Mehdiyevdir. Dörd bölmədən ibarət kitabın 1-ci bölməsində “Multikulturalizmə giriş” fənninin predmetindən və əhəmiyyətdən bəhs edilib. Digər bölmələrdə isə dini, etnik müxtəliflik və multikulturalizm mövzularına geniş yer verilib.

Tədbirdə çıxış edən Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının Millətlərəsi münasibətlər, multikulturalizm və dini məsələlər şöbəsinin müdürü Etilbar Nəcəfov deyib: “Ölkənin elm, təhsil, mədəniyyət, iqtisadi, siyasi, səhiyyə və digər sahələrdəki nailiyyətləri müvafiq göstəricilər vəsiyyətə müvəyyən olunur. Bu göstəricilərlə ölkələrin müvafiq sahə üzrə yeri müvəyyən olunur. Multikulturalizm sahəsində də müvəyyən göstəricilər var. Multikulturalizm ölkənin inkişafının mühüm bir sahəsinə eks etdirir ki, bu da ilk növbədə, etnik mədəni müxtəlifliklərin qorunmasıdır. Etnik mədəni müxtəlifliklərin qorunmasının əhə-

dən bu siyasetin mühüm təzahürüdür. Fənnin tədrisi təkcə idraki xarakter daşıdır, bunun çox böyük siyasi, praktik əhəmiyyəti var. Fənnin tədrisi tələbələri multikulturalizmle bağlı məlumatlaşdırmaqla yanaşı, cəmiyyətdəki integrasiya proseslərinə da müsbət təsir göstəracək. Bu sahədə “Multikulturalizmə giriş” dörsliyinin nəşr olunması böyük əhəmiyyət dəsiyir”.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Mübariz Qurbanlı multikultural, tolerant dəyərlərimizin öyrənilməsində “Azərbaycan multikulturalizmi” fənninin tədris olunmasının vacibliyini qeyd edib, bu sahədə “Multikulturalizmə giriş” dörsliyinin mükəmməl hazırlanlığını diqqətə çatdırıb. Azərbaycanın dövlət-din modelinin bu gün bütün dünya ölkələri üçün örnək olduğunu vurgulayan Dövlət Komitəsinin sədri bildirib ki, həzirdə müsəlman ölkələrində bu təcrübə geniş şəkildə öyrənilir.

Mübariz Qurbanlı deyib: “Müsəsir dövrə multikulturalizmin təbliği, təşviqi çox vacibdir. Ölkəmizdəki tolerant mühit, Azərbaycanın multikulturalizm modeli dünya ölkələrində çox müsbət qarşılıqlı tədqiq olunur. Biz beynəlxalq tədbirlərdə bunun şahidi olurు”.

Təhsil Nazirliyinin Beynəlxalq eməkdaşlıq şöbəsinin müdürü Nicat Məmmədli, Mənəvi Dəyərlərin Təbliği Fondu icraçı direktoru Mehman İsləmov, Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin (BBMM) icraçı direktoru Rəvan Həsənov, Azərbaycan Texnologiya Universitetinin müəllimi Əyyub Kərimov və treninq iştirakçısı, ADU-nun müəllimi Jalə Əsədova çıxış edərək Azərbaycan multikulturalizmi modelinin öyrənilməsində, milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliğində “Multikulturalizmə giriş” dörsliyinin və “Azərbaycan multikulturalizmi” fənninin əhəmiyyətdən söz açıblar.

Tədbir çərçivəsində ölkənin müxtəlif universitetlərinən treningdə iştirak etmiş 100-dən çox müəllimə sertifikat verilib.

Aşura günü ilə əlaqədar Təzəpir məscidində qanvermə aksiyası

Aşura günü ilə əlaqədar Təzəpir məscidində ənənəvi qanvermə aksiyası keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Qaf-

qaz Məsələnləri İdarəsinin sədri Seyyidislam Allahşükür Paşazadə, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Mübariz Qurbanlı, Milli Məclisin deputatları, ölkəmiz-

də fəaliyyət göstərən dini konfessiyaların rəhbərləri də aksiyaya qoşulublar.

Qeyd edək ki, irsi qan xəstəliklərindən əziyyət çəkənlərə Aşura

günü ilə əlaqədar Səhiyyə Nazirliyi və Qafqaz Məsələnləri İdarəsi tərəfindən yardım məqsədilə köməlli qanvermə aksiyaları keçirilir.

Ceyhun Məmmədov:

Azərbaycanda həyata keçirilən sosial islahatlar təhsilin uğurlu inkişafını təmin edir

Müellimlərin və dövlət qulluqçularının maaşlarının, eyni zamanda, tələbələrin təqaüdlərinin artırılması və təvəndaşlarımızın rifikasiyin daha da yüksəlməsinə, xalqımızın xoş gələcəyinə həsbənləndir.

Bu fikri AZORTAC-a müsahibəsində Azərbaycan İlahiyyat Institutunun rektoru Ceyhun Məmmədov söyleyib. O bildirib ki, vətəndaşların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, əhalinin aztəminatlı təbəqələrinə kömək göstərilməsi, yoxsulluğun aradan qaldırılması Azərbaycanda dövlət siyasetinin başlıca istiqamətlərindən biridir.

Sentyabrın 1-dən qüvvəyə minən sərəncamlar sosialyönümlü islahatların daha da dərinləşməsinə və müxtəlif təbəqələri əhatə etməsinə əyani sübutdur. Dövlət başçısının imzaladığı sərəncamlarla hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının, hərbçilərin, təhsil sahəsində işləyənlərin də əməkhaqları artırılıb. Ulu öndər Heydər Əliyevin strateji kursunun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin apardığı sosial islahatlar Azərbaycan təhsilinin uğurlu inkişafını təmin edir.

Qeyd edək ki, təhsil her bir ölkənin, o cümlədən, Azərbaycanın da sosial siyasetinin prioritet istiqamətlərindən biridir. Məhz bu kontekstdən yanaşlıqda, ölkəmizdə iqtisadi inkişafın təmin edilməsi, respublikamızın beynəlxalq aləmdə söz sahibinə çevrilmesi, təhsil islahatlarının aparılması, infrastrukturunun əsaslı şəkilə yenilənməsi və Azərbaycan təhsilinin keyfiyyətcə yeni mərhələyə qədəm qoyması Prezident İlham Əliyevin bu sahəyə göstərdiyi diqqət və

qayğının göstəricisidir. Bu sahəyə müasir və əcviq yanaşmalar sayəsində təhsil müəssisələrimiz istər keyfiyyət göstəriciləri, istərsə də sağlam mənəvi-psixoloji mühitin təmin olunması baxımından ciddi uğurlara imza atır.

“Prezident İlham Əliyevin “Ali təhsil müəssisələrində təqaüd sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər barədə”, “Doktorantlara, ali təhsil, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində, həmçinin Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının magistratura səviyyəsində təhsil alan tələbələrə təqaüdlərin verilməsi haqqında” sərəncamları, habelə “Azərbaycan Respublikasının ali məktəb tələbələri üçün Prezident təqaüdünün təsis edilməsi haqqında” Fərman təhsilin inkişafına stimul verir. Belə mühüm addımlar tələbələr arasında rəqabət mühitin formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynayır. Ödenişli təhsil alan tələbələrin də təqaüd almaq imkanı əldə etməsi bu rəqabətin dənədə artmasına öz müsbət təsirini göstərəcək”, - deyə rektor Ceyhun Məmmədov vurğulayıb.

yıldı. Xüsusi hazırlıq görürdük. Paltar, kitab, ayaqqabı və lazımlı olan hər şeyi alırdıq. İndi isə ders sentyabrın 15-də başlayır. Bütün ali məktəblərdən fərqli olaraq, İnstitutumuzda tələbələri paltar, kitab, ayaqqabı ilə ali təhsil ocağı təmin edir, hətta yeməkpulu da verir. Bir azdan tələbələr yataqxana ilə də təmin ediləcək, tələbələrimizin ev problemi və ümumiyyətlə, iqtisadi çətinliyi olmayıcaq. Qalır təkcə oxumaq, İlahiyyat elminin incəliklərinə yiyələnmək. Ali təhsil alarkən fərqlənən, savadlı məzunlarımız işlədə təmin olunurlar.

Azərbaycan İlahiyyat Institutunu bitirənlər üçün dənədən özəl xatirələr qalacaq. Burada rəhbərliyin və müəllimlərin səmimiyyəti, birgə səyahətlərde yaranan sərbəstlik, ünsiyyət, yaşıdan asılı olmayaraq dostluğa çevrilən yüksəksəviyyəli münasibətlər yaddaalan olacaq. Ölkəmizin ilk ali təhsil sənədləri ilahiyyatçılar, ilk ilahiyyatçı magistrler, doktorantlar, aspirantlar, Aİİ-nin məzunları doyunca bu xatirələri çözələyəcəklər.

Dünya Azərbaycanda multikulturalizmin və tolerantlığın hansı mərhələdə olduğunu görür. İlahiyyat bir elm kimi tədqiq və tədris olunur. İslamsünnətləq ixtisası gələcək ilahiyyatçı kadrlara İslamın elmi əsaslarını öyrədir, Dinşünətləq ixtisası isə dünyanın bütün dirləri haqqında elmi məlumat verir.

...Şərqi qapısında doğan Güneş olan Azərbaycan məktəblərində dərslər başlandı. Bizim İnstitutda isə biliyin günü yoxdur, hər gün Bilik Günüdür...

Rəhilə Misirxanlı

Yeni tələbə adı alanlar və onların valideynləri ilə görüş

13 sentyabr 2018-ci il tarixdə Azərbaycan İlahiyyat Institutuna (Aİİ) qəbul olunan tələbələr və onların valideynləri ilə görüş keçirilib. Rektor Ceyhun Məmmədov tələbə adını qazanmış abituriyentləri təbrik edib, onlara qədəm qoyduqları şərəflə və məsuliyyətli yolda uğurlar arzulayıb. Tələbəliyin insan həyatının müqəddəs və şərəflə mərhələlərindən birini təşkil etdiyini söyləyən rektor bu müddətdə gənclərin bilik və bacarıqlarının, dünyagörüşlərinin artırılması, əsl vətənpərvər, savadlı, yüksək intellektual potensiala malik, dövlətimizə və cəmiyyətimizə yararlı şəxsiyyət və kadr olaraq yetişmələrinin vacibliyini vurğulayıb.

C.Məmmədov ümummilli lider Heydər Əliyevin yüksərtdüyü dövlət-din siyasetini hazırda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin uğurla davam etdiriyini diqqətə çatdırıb. Qeyd edib ki, ölkəmizdə bir çox ibadət ocaqları təmir və ya bərpa olunur, dini təhsil müəssisələri yaradılır. Azərbaycan İlahiyyat Institutunun yaradılması da dövlət-din siyasetinə göstərilən diqqət.

və qayğının bariz nümunəsidir.

Rektor bildirib ki, Respublika Prezidenti cənab İlham Əliyevin uzaqqorən siyaseti nəticəsində Azərbaycan təhsili özünün yeni mərhələsini yaşamaqdadır. Gündən-günə inkişaf edən təhsilimizin maddi-texniki bazası gücləndirilir, ixtisaslı kadrların hazırlanmasına dövlət tərəfindən lazımi şərait yaradılır. O, gənc nəslin sağlam ruhda yetiş-

məsinin, dünya standartları ilə ayaqlaşan təhsillə təmin edilməsinin dövlət siyasetinin prioritet istiqamətlərindən biri olduğunu qeyd edib.

Zəngin dünyagörüşə, yüksək mədəniyyətə malik, dərinbilikli, güclü şəxsiyyət və vətənpərvər mütə-

xəssislərin yetiştirməsinin İnstitutun əsas vəzifələri olduğunu nəzərə çatdırıb. C.Məmmədov bu məqsədlərə nail olmaq üçün Aİİ-nin bütün gücünü və potensialını səfərber edəcəyini, ona göstərilən yüksək inam və etimadı doğrultmağa çalışacağını bildirib.

Institutun rəhbər və müəllim heyətinin bütün tələbələrə öz övladları kimi yanaşdığını qeyd edən rektor gənclərə dərslərində aktiv və hazırlıqlı olmalarını tövsiyə edib.

C.Məmmədov, həmçinin tədris prosesi, keçiriləcək fənlər haqqında məlumat verib. İnstituta daxil olmuş tələbələrin İslamlı yanaşımı, müasir elmlərin metodları əsasında digər dünənə dinlərinin inanc, ibadət, əxlaq sistemi və ictimai strukturları, o cümlədən, Fəlsəfa, SosioLOGiya, Psixologiya, Multikulturalizm kimi digər sosial, humanitar elmləri də öyrənmək imkanına malik olacaqlarını diqqətə çatdırıb. Tələbələrə ingilis, ərəb və fars dillərini yüksək səviyyədə öyrənmək imkanının yaradıldığı, zəngin kitabxana fondundan istifadə edə biləcəklərini vurğulayan rektor, eyni zamanda, Aİİ tələbələrinin pulsuz dərslik və geyimlə təmin olunacaqlarını da nəzərə çatdırıb.

Görüşün sonunda ixtisaslar üzrə yüksək bal toplayan tələbələr mükafatlandırılıb.

“Azərbaycanda Məhərrəmlik mərasimləri: dünən və bu gün”

24 sentyabr 2019-cu il tarixdə İstitutumuza “Azərbaycanda Məhərrəmlik mərasimləri: dünən və bu gün” mövzusunda “dəyirmi masa” keçirilib.

Tədbirdə çıxış edən Aİİ rektoru Ceyhun Məmmədov Azərbaycanda dövlət-din münasibətlərinin qorunmasına, milli-mənəvi dəyərlərin yaşadılmasına xüsusi diqqət və qayğı göstərildiyini qeyd edib. İnsti tutda maarifləndirmə məqsədile mütəmadi olaraq müxtəlif seminarların və görüşlərin təşkil edildiyini bildirib. Rektor bugünkü “dəyirmi masa”nın Azərbaycanda Məhərrəmlik mərasimləri mövzusuna həsr olunduğunu söyləyərək, bu ayın və Aşura gününnü mahiyyəti haqqında fikirlərini auditoriyaya çatdırıb. C.Məmmədov vurğulayıb ki, Kərbəla hadisəsi birlik və bərabərliyimizi möhkəmləndirməli, vətənpərvərliyimizi, düşmənə qarşı mübarizə ruhumuzu daha da gücləndirməlidir.

Məhərrəmlik ənənələrinin qorunub saxlanılması, Aşura günü qanvermə aksiyalarının təşkil olunması Azərbaycanda dini ənənələrə, xüsusən də Kərbəla hadisəsinin qeyd edilməsinə humanist bir töhfədir.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin (QMİ) sədr müavini Fuad Nurullayev bildirib ki, İslam tarixində Kərbəla faciəsi dəhşətli olduğu kimi, ibrətlərlə də dolu bir hadisədir.

F.Nurullayev daha sonra bildirib ki, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Şeyxüllislam Allahşükür Paşazadənin tə-

şəbbüsü ilə gerçekləşən və xalqımız tərəfindən təqdir edilən tibbi ehtiyaclar üçün Kərbəla şəhidlərinin xatıresinə qan verilməsi aksiyalarının təşkili ən münasib əzadərliq nümunəsidir. Sevindirici haldır ki, Azərbaycanda qanvermə aksiyası ilə bağlı mövcud olan ənənə tədricən digər müsəlman ölkələrinə də yayılır.

Qarabağ Seyid Ocaqlarının rəhbəri, şərqsünnəs Seyid Camal Əziməbəyli çıxışı zamanı mühüm məsələyə toxunaraq bildirib ki, Vətənimizdə dövlət və xalq birliyi sayəsində dünyani, xüsusi, müsəlman aləmini bürüdü terror və təxribatçılıq əməllərinin qarşısı qətiyyətə alınır. Aşura insanlıq sevgisi ətrafında hamını bir araya getirən dəyərdir. Ondan parçalanma, təxribat, ayrı-seçkilik üçün istifadə etmək həm İmam Hüseyn (ə.), həm xalqımıza, həm də Allähin bizi lütf etdiyi ən böyük nemət olan müstəqil dövlətçiliyimizə qarşı xəyanətdir.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi sədrinin Nəsimi rayonu üzrə selahiyətli nümayəndəsi Hacı Şahin Həsənlı bildirib ki, Məhərrəm ayı döyüslərin qadağan edildiyi ay olmaqla yanaşı, həm də İmam Hüseynin (ə) şəhədəti ilə tarixə həkk olunub. Məzhəbindən asılı olmayıaraq, bu faciəni tarix boyunca, bütün müsəlmanlar dərin hüznə qarşılımış, Kərbəla şəhidlərinin xatıresini əziz tutmuşlar.

İlahiyyat üzrə fəlsəfə doktoru dosent Aslan Həbibov isə Kərbəlada baş verənləri “haqq-batıl” mübarizəsinin parlaq təzahürü adlandırb. “Haqq-batıl” mübarizəsinin bəşər tarixində müxtəlif formalarda təzahür

etdiyini, bu mübarizədə rollar dəyişsə də, mahiyyətin eyni olaraq qaldığını vurgulayıb.

Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Elvüsal Məmmədov çıxışında bildirib ki, Kərbəla hadisəsi mahiyyət nöqtəyi-nəzərindən ali dəyərlərə sarılmağı, haqq uğrunda fədakarlığı, dürüst yaşamağı, zülmdən uzaq durmağı ifadə edir. Qeyd edib ki, Aşura, hər şədən əvvəl, bir Peygəmbərin övladının həqiqət, din, ədalət yolunda canından keçməsinin ifadəsidir.

Tədqiqatçı Natiq Rəhimov vurğulayıb ki, klassiklərimizin əksəriyyəti öz yaradıcılıqlarında Kərbəlada baş vermiş hadisələrə xüsusi yer ayırıb, İslam Peygəmbərinə və Əhl-i-Beytə məhəbbətlərini bildiriblər. Bunun bariz nümunəsi kimi, Xaqani Şirvani, Fələki Şirvani, Məhəmməd Füzuli, İmameddin Nəsimi, Mirzə Fətəli Axundov, Qasim bəy Zəkir, Seyid Əzim Şirvani, Əliağa Vahid və digərlərinin əsərləri nümunə göstərilib.

İlahiyyatçı Ağa Hacıbəyli Aşura tədbirlərinin getdikcə əsl mahiyyətini özündə ehtiva etdiyini bildirib. Qanvermə aksiyaları xalq arasında geniş yayılıb. Vətəndaşlarımız heç bir çağrış olmadan bu savab işi yeri-nə yetirməyi özlərinə borc bilirlər. Qeyd edib ki, əksər insanlarımız belə günlərdə digər xeyirxah işlər də görməyə can atırlar. Belə ki, Məhərrəmlik ayında sosial yardımə ehtiyacı olanlarla baş çəkmə, yardım etmə kimi aksiyalar kütłəvi hal almaqdadır. Ağa Hacıbəyli vurğulayıb ki, əksər ilahiyyatçılardan fikrincə, Kərbəla hadisəsinin məqsədi çox ağlatmaq yox, çox anlatmaqdır.

Sonda Azərbaycan İlahiyyat İstitutunun ikinci kurs tələbəsi Fərid Qasimzadə çıxış edərək bildirib ki, bu hadisədə İmam Hüseyn (ə) və azsayı tərəfdarlarının göstərdiyi ədalət, əxlaq, vəfa, qəhrəmanlıq və digər nümunələr insanlığın təməl prinsiplərini təşkil edir. Zaman və məkanın fəvqündə duran bu prinsiplər ümumbehəri xarakter daşıyır.

“Kərbəla hadisəsinin mahiyyəti”

10 sentyabr 2019-cu il tarixdə Azərbaycan İlahiyyat Institutunda (Aİİ) “Kərbəla hadisəsinin mahiyyəti” mövzusunda seminar keçirilib.

Ali təhsil müəssisəsində maarifləndirmə məqsədilə mütəmadi olaraq müxtəlif seminarlar, diskussiyaların və görüşlərin təşkil edildiyini bildirən İslamsunaslıq kafedrasının müdürü, fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Əhməd Niyazov bugünkü seminarın Kərbəla hadisəsinə həsr olunduğunu söyləyib. Faciənin mahiyyəti haqqında fikirlərini bildirən Ə.Niyazov qeyd edib ki, İslam Peygəmbərinə və Əhl-i-Beytə məhəbbətlərini bildiriblər.

Hüseyin və onun yaxınlarının faciəvi şəkildə şəhid edilmələri müsəlmanların hər zaman ürəkağrısı ile xatırlayacağı hadnədir. Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Vüqar Səmədov qeyd edib ki, Kərbəla hadisəsi özlüyündə düşmənə qarşı mübarizəni və Vətən sevgisini təlqin edir. Bu gün ölkəmizin ərazisinin 20 faizi işgal altında-dır. Bu torpaqların düşməndən azad olunması üçün hər birimiz səfərber olmalı, ölkə başçısının heyata keçirdiyi siyasetə öz töhfəmizi verməliyik.

Seminar mövzu etrafında müzakirələr davam edib.

Kərbəlanın İmam Hüseyni (ə)

O qədər az (saylı) dəstə Allahın köməyi ilə çox (saylı) dəstəyə qalib gəlib ki! Allah səbirlilərlədir. (“Bəqərə”-249)

Hicri 61-ci il, Məhərrəm ayının 10-u. İslam tarixinin en faciəli, hüzlü günlərindən biri - Kərbəla hadisəsinin baş verdiyi tarixdir. Həmin gün Həzərət Məhəmməd Peygəmbərin (s) haqqında “Həqiqətən Hüseyin (ə) hidayət çrağı və nücat gəmisidir” buyurduğu sevimli nəvəsi İmam Hüseyin (ə) şəhid edilmiş, əhli-əyalı isə esir götürülmüşdür. Bu müsibətlə əlaqədar, ele həmin zamandan başlayaraq, hər il Məhərrəm ayının 10-da hüznə Kərbəla hadisəsi xatırlanır, İmam Hüseyin (ə) məqsəd və ideologiyaları insanlara çatdırılır.

Kərbəla hadisəsinə təkcə tarixi hadisə prizmasından yanaşmaq düzgün olmazdı. Bu faciə, eyni zamanda, ictimai bir hadisədir. Ele bu sabəbdəndir ki, Kərbəla müsibəti əsrlər keçməsinə baxmayaraq, öz aktuallığını qoruyub saxlayır. İmam Hüseyin (ə) isə mezlumların simvoluna, ədalətin rəmziyinə çevrilmişdir. Kərbəla hadisəsində İmam Hüseyin (ə) mübarizə metodu biza “Ədaləti insanlara necə çatdırmaq lazımdır?” suallının cavabını tamamilə aydın şəkildə izah edir. Daha bir nüansı qeyd etmək vacibdir ki, özünü əxlaqi baxımdan təkmilləşdirmək istəyən, mənəvi tərəqqi əldə etmək istəyən hər bir insanın İmam Hüseyinin şəxsiyyətinə müraciət etməsi zəruridir. Məhz bu cür faktlar Kərbəla məktəbinin yaranmasına səbəb olmuşdur.

Kərbəla hadisəsinin nəticəsi zahirən ədalətin möglubiyyətini göstərə də, daha diqqətə yanaşdıqda məlum olur ki, İmam Hüseyin (ə) azsayı tərəfdarları ilə elə böyük bir mənəvi qələbə qazanıb ki, o qələbənin sölələri indi də ətrafa yayılmışdır. Bu qələbənin yanında zahiri möglubiyyət görünməz hala gəlib çıxır. Kərbəla hadisəsinə tədqiq edən alimlərin gəldiyi nəticə isə budur ki, İslam iki hicrət üzərində qurulmuş və varlığını qorumuşdur.

Həzərət Məhəmməd Peygəmbərin (s) Mədinəyə etdiyi hicrət və İmam Hüseyin (ə) İslamın aradan getmə təhlükəsi zamanı canı basına etdiyi hicrət. Kərbəla hadisəsinin detallarını dərindən incələdiyimiz zaman buna şahid oluruq ki, bu günümüzdə də İslamin düzgün şəkildə təbliğinə ehtiyac vardır. İnsanların İmam Hüseyini amansızlıqla qətl etmələrinin səbəblərindən biri cəhələt və nadanlıq idi. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bəşər tarixində hər zaman bu faciə xatırlanacaq. Bu hadisədə İmam Hüseyin (ə) və azsayı tərəfdarlarının göstərdiyi ədalət, əxlaq, vəfa, qəhrəmanlıq və digər nümunələr mövcuddur ki, bu da insanların təməl prinsiplərini təşkil edir.

Fərid Qasimzadə,
İlahiyyat fakültəsinin
2-ci tədris ili tələbəsi

Həzrat Hüseyin və Kərbala

Hər il Məhərrəm ayının 10-da İslam ələminə bir hüzn, kədər hakim olur. Bu il Həzrat Peyğəmbərin dünyadakı çıçayı, reyhanım, cənnət gənclərinin ağası kimi vəf etdiyi, Həzret Əli əl-Murtəzanın, Fatimatüz-Zəhranın ciyərparası olan Həzret Hüseyinin və çoxu Əhli-Beytdən olan 72 nəfərin Kərbələda şəhəd edildiyi gündür. Ürəkləri dağlayan bu hadisə məzhəbi, milləti, irqi, mədəniyyəti nə olursa-olsun, qəlbində Həzret Peyğəmbər, Əshab, Əhli-Beyt sevgisi daşıyan hər kəsin ortaq acısıdır.

Həzret Hüseyin 5 şaban hicri 4-cü ildə Mədinadə dün-yaya gəlmışdır. "Şəhid" ləqəbi ilə məşhurdur. Bədən quruluşu baxımından babası Həzret Peyğəmbər bənzədiyi rəvayət edilir. Dünyaya gəldiyi zaman Həzret Peyğəmbər qardaşı Həzret Həsənə etdiyi kimi, qulağına azan oxuyub adını qoydu. Doğumunun yedinci günü əqiqə qurbanını kəsdirib, Həzret Fatiməyə saçının ağırlığı miqdardırda fəqirlərə gümüş verməsini tapşırırdı. "Hüseyin" adının menasi gözəl və yaraşıqlı deməkdir. Atasının xəlifəliyi zamanı Həzret Hüseyin Kufəyə gedərək, onun bütün səfərlərində iştirakçısı olur. Atası şəhid olduqdan sonra, yenə onun vəsiyyəti ilə qardaşına itaət etdi. Hər zaman qardaşı Həsənin yanında oldu. Onun vəfatından sonra Birinci Yezidin xilafət məqamına gəlmişdək (60-680) özünü ibadətə həsr edərək, zöhd və təqva həyatı yaşadı.

Mədinə valisi Mərvan Yezid adına biət alınmasını istəyən məktubu Məscidi-Nəbəvində oxuduqda xalq ona qarşı çıxdı. Əbdürrehaman ibn Əbü-bəkir onlara "Siz səltənətin atadan-oğula keçən Bizans sistemini müsəlmanların da başına gətirmək istəyirsiniz", - deyərək bu təklifi inkar etdi. Abdullah ibn Ömrə Yezidin fasılıyini, Abdullah ibn Zübeyr isə Allaha qarşı gələnə itaətin caiz olmadığını de-lil gətirərək, etiraz etdilər və biət etmədilər. Xəlifa birinci Müaviyə Mədinəyə gəldi və müxəlif təhdidlərə biət etməyə məcbur etsə də, buna nail ola bilmedi. Xəlifa öldüyü zaman (60-680) Yezid valisi Vəlid ibn Ütbədən necə olursa-olsun, Hüseyin və digərlərindən biət almasını istədi. Vəlid xəlifənin ölüm xəbəri duyulmadan Həzret Hüseyin ilə Abdullah ibn Zübeyri, Bəni Ümeyyə ulularından sayılan Mərvan ibn Hakəmə məsləhət edərək yanına çağırıldı. Onlar xəlifənin öldüyünü və xəbərin xalq tərəfindən eşidilmədən önce biət etdirilmək istəniləkləri ni anladılar. İbnüz-Zübeyr Məkkəyə qaçıdı. Həzret Hüseyin isə Vəlid ilə görüşməyə getdi, "Mənim kimi bir adam gizli biət etməz, sən də xalqın önünde açıq bir şəkilde etmədiyin bir biətə razi olmazsan", - dedi.

Mərvan Vəlide buradan çıxmadan Hüseyinin biətini almasını və yaxud boynunun vurdurulmasını tövsiyə etsə də, Vəlid "Sən mənim üçün dinimi yuxmaq isteyirsən?" -

deyərək, bunu qəbul etmədi. Vəlidin yanından ayrılan Həzret Hüseyin 28 rəcəb 60 (4 may 680) gecəsi bütün ailə fəndlərini toplayıb Məkkəyə doğru yola çıxdı. Həzret Hüseyin Yezide biət etməyib Məkkəyə getdiyini xəbər alan kufəlilərdən Şəbəs ibn Ribi və Süleyman ibn Surad kimi bəzi nüfuzlu şəxslər ona xilafətə gəlməsi üçün dəvət məktubları yazdırıb və Əbu Abdullah əl-Cədəlinin başçılığı ilə bir heyət göndərdilər. Həzret Hüseyin isə vəziyyəti yerində araşdırmaq üçün əmisi oğlu Müslim ibn Əqili Kufəyə göndərdi. 5 şəvvəl 60 (9 iyul 680) tarixdə şəhərə çatan Müslim ibn Övsəcənin evində qaldı və Həzret Hüseyinə adına biət almağa başladı. İlk mərhələdə 12-30 min insanın biət etdiyi və hətta Müslimin Kufə məscidində açıq bir nitq söylədiyi də nəql edilir. Bu xəbər Əməvi tərəfdarları vətəsində Yezidə çatdırıldı. Yezid dərhal Kufə valisi Numan ibn Bəşir əl-Ənsarını vəzifəsindən azad edərək, onun yeri-nə sərtliyi ilə məşhur Bəsərə valisi Übeydullah ibn Ziyadı təyin etdi. Ondan Müslimi şəhərən qovmasını və ya öldürməsini istədi. O zaman valilər gəldikləri zaman üzlərini bağlayırdılar. Həmin əra-fədə Həzret Hüseyin də gələcəyi xəbəri xalq arasında yayılmışdı. Übeydullah şəhərə girdiyi zaman xalq tərəfin-dən "Ey Rəsulullahın nəvəsi, xoş gəldin, ey Xəlifə, xoş gəldin", - sözləri ilə qarşılındı. Bu sözlər ibn Ziyadı hiddətləndirdi də, bürüze vermədi, hətta Übeydullah valinin otağına daxil olduqda onu tənimayan Numan bin Bəşir "Ey Peyğəmbərin nəvəsi, mənim bölgəmə nə üçün gəldin? Mən səninlə qarşı-qarşıya döyüşmək istəmirəm, ancaq valiliyimi də itirmək istəmirəm", - söylədi. Übeydullah dəha də hiddətlənərək, "Aç gözlərini, ey yuxuya dalmış kor adam", - deyib üzünü açdı və onun yerinə təyin olunduğu bildirdi. Übeydullahın ilk işi məsciddə kufəlilərə xitab edərək, onları təhdid edən Yezidə itaət etməyə çağırmaq oldu. Özü ilə gətirdiyi 400 dinar və 20 000 dirhəmi xalqa payladı. Kufədəki nüfuzlu qəbilə başçıları ilə görüsərək, xəzinədən alıqları maaşları xatırlatdı və onları hədələdi. Yeni valinin sort tədbirlərindən sonra Müslim daha nüfuzlu bir adam olan Hani ibn Urva əl-Muradinin evinə keçdi və xalqı üsyana təşviq etdi, hətta Übeydullahın qəsrini mühasirə etdi.

Ömər ibn Səed Həzret Hü-

Übeydullahın tərəfində olan Kufenin nüfuzlu şəxslərinin nəsihət və təhdidləri ilə üsyan edən xalq dağılmağa başladı və gecəyə doğru Müslimin yanında yalnız 30 nəfər qaldı. Daha sonra onlar da dağıldı. Bu hadisələrdən sonra, Müslim gecə vaxtı Kində qəbiləsinə mənsub Təvət adlı bir qadının evində gizləndi. Yeri Übeydullah ibn Ziyada xəbər verildi və əla keçirilərək öldürdü (8 və ya 9 zilhicce 60, 9 və ya 10 sentyabr 680). Bu səbəbdən də daha əvvəl Həzret Hüseyinə biət edən kufəlilərin əhdlərindən döndüklerini ona xəbər verə bilmədi.

Həzret Hüseyin 8 zilhicce 60 (9 sentyabr 680) tarixdə ümrasını tamamladıqdan sonra, ailəsi və bəzi tərəfdarları ilə birlikdə Kufəyə doğru hərəkət etdi. Əmisi oğlu Abdullah ibn Cəfər Hüseyinə bir məktub yazaraq, bütün ailəsinə özü ilə birlikdə aparmasının soyunun tükənməsinə gətirib çıxaracağı söyləyərək, onu bundan çəkindirməyə çalıdı. Məkkə valisi Əmir ibn Səid ibn As əl-Əşdaqdan onun adına amannamə alaraq Hüseyinə göndərdi. Həzret Hüseyin yuxusunda Rəsulullahı (s) gördüyü, nəticə nə olursun, başlığı işi tamamla-maqla əmr olunduğunu söyləyərək, geri dönməyi rədd etdi. Yolda qarşısına şair Fərazdaq çıxdı. Ondan Kufədəki vəziyyəti soruştı. O da cavabında xalqın qəlbinin Hüseyinlə, qılınclarının isə bəni-Üməyyə ilə olduğunu söylədi.

Həzret Hüseyin "Allahın istədiyi olur", - deyib yoluna davam etdi. Yolda əmisi oğlu Müslim ibn Aqil ilə Hani ibn Ürvənin öldürülüyüünü öyrəndikdə, məsələni yenidən gözdən keçirdi və yoluna davam etmə qərarı verdi. Tərəfdarlarına istəyənin geri döñə biləcəyini söylədi, onlar da geri döndü. Yanında yalnız ailə fərdləri ilə birlikdə 72 nəfər qaldı. Beləliklə, sayları azalan qrup Nineva ərazisindəki Kərbələyə çatdı (2 məhərrəm 61-2 oktyabr 680).

Kufə valisi Übeydullahın əmri ilə Həzret Hüseyin dəstəsini minnəferlik ordu ilə nəzarətdə saxlayan Hürr ibn Yezid onların Kərbələyə çatdığını valiya xəbər verdi. O da Həzret Hüseyin dəstəsinin əlverişli, möhkəm yerlərə siğinmasına mane olunması-nı, susuz və müdafiəsiz bir yerə toplanmağa məcbur edilməsini istədi. Rey valiliyinə təyin edilən Ömər ibn Səed ibn Əbi Vəqqasa da ordusu ilə Həzret Hüseyinin üstünə getməsini və bu işi bitirməsini əmr etdi. Ömər ibn Səed əvvəl bu işə girişmək istəməsə də, vezife istəyi ona qalib gəldi. Übeydullah ibn Ziyad Səedə Həzret Hüseyinə Yezidə biət etməyi irəli sürməsini, qəbul etməyəcəyi təqdirdə, su ilə elaqələrinin kəsilməsini bildirdi.

Ömər ibn Səed Həzret Hü-

f.f.d. Vüqar Səmədov,
Aİİ-nin müəllimi

talan etdilər. Həzret Hüseyin yataqda xəstə yatan oğlu Əli Zeynalabidini də öldürmək istədilər, ancaq Ömer ibn Səed buna mane oldu.

Şəhidlərin cəsədləri ortada qaldı. Ərtəsi gün cəsədləri bə-ni-Əsəd qəbiləsinə mənsub qadriyyəlilər dəfn etdilər. Həzret Hüseyinin başı və əsilər Şama göndərildiyi zaman, Yezidin üzdə peşman olduğu, Übeydullah ibn Ziyada lənət bildirdiyi qeyd edilir. Bunun da səmimi olduğu söylənə bil-məz. Həzret Hüseyini qətl edənlər vəzifələrindən azad edilib cəzalandırılmış idilər. Tarixi faktlar isə göstərir ki, əksinə, bu hadisələri törədənlərin səlahiyyətləri daha da artırıldı. Həzret Hüseyin özürdülərə əmrinin Yezidin verdiyinə dair məlumatlar da mənbələrdə qeyd olunub. Übeydullah Müslim ibn Əqili, Ürvə ibn Haninin başını Yezidə göndərdikdə, o, "Sənin haqqındaki zənnim mani aldatmadı", - deyərək ona nə qədər geniş səlahiyyətlər verdiyini ortaya qoyub. Qətləmdən qurtulan Həzret Hüseyinin oğlu, qızları, bacısı və Talib oğullarından digər əsir-lər Şama bir neçə gün saxlanıldıqdan sonra, Yezidin əmri və bir dəstənin nəzarəti ilə Mədinəyə göndərildilər.

Menbələr Həzret Peyğəmbərin iki nəvesini çox sevdiyini, isteklərini tərəddüsüz yerinə yetirdiyini, onlarla oyun oynadığını, belinə mindirib gəzdirdiyini, hətta səcdədə ikən üstüne çıxdıqda, enənədək onları gözlədiyini qeyd edir və nəvelərinə bağlılığını göstərən bir çox hədisənə qənlərdir.

Bir gün Həzret Peyğəmbər minberdə ikən Həzret Həsən və Həzret Hüseyin yuxla-yı-xila məscidə girdiklərini gör-dükədə sözünü kəsmiş, aşağıya enib onları qucaqlayaraq və "Uca Allah "Həqiqətən, mal-dövlətiniz və oğul-uşağıınız (sizin üçün) ancaq bir imta-handır" (Təqəbün 64/15) bu-yurakən nə qədər doğru bu-yurmuşdur", - söyləyib, "On-ları görünçə dayana bil-mədim" dedikdən sonra, sözünə davam edib (Nəsai, Cümə, 30 ibn Macə, Libas, 20).

Həzret Hüseyin hər zaman zülmə, haqsızlığa, ədalətsizliyə qarşı çıxıb və şəhidliyi ilə zalimlərə qalib gəlib. Bu hadisə bize iqtidarda olanla-rın imandan, əxlaqdan, yax-sılıqdan uzaqlaşdıqları zaman, mövqə və məqam uğrunda necə zalimləşdiqlərini göstərir. Məşhur ərəb alimi əl-Cabiri ərəb ağlinin üç amillə hərəkətə keçdiyini qeyd edir. Bunlar qənimət, əsəbiyyət və imandır. Bu hadisədə hər üç qrupun mən-sublарını görmək mümkündür. Ibn Ziyad, Səed ibn Ömərlə gecə vaxtı gizli göründüyünü də söylədi. Übeydullah ibn Ziyad Şimr ilə Səed ibn Ömərə bir məktub gönü-dərdir və Həzret Hüseyin bir-başa təslim olmasına, razılıq verməzsə, onunla döyüşülməsini əmr etdi. Əgər bunu edə bilməsə, ordunun başçılığını Şimrə verməsini tələb etdi. Ömər ibn Səed əlinə keçən dünyəvi mənfəeti qaćırma-maç üçün bu vəzifəni yerinə yetirəcəyini söylədi.

Ömər ibn Səedin galib ilk oxu atması ilə başlayan savaş bərabər olmayan qüvvələr arasında tam bir faciə şəklin-də davam etdi. Həzret Hüseyin 23 süvari 40 piyada əsgərdən ibarət olan dəstəsi qısa müddətdə azaldı. Savaşın sonlarında isti və susuzluqdan halsızlaşan bu az saydakı insana cəsarətlə rəhbərlik edib döyüşən Həzret Hüseyinə Şimr ibn Zülkövşənin əmr ilə hər tərəfdən hückm edildi. Sinan ibn Ənəs ən-Nə-xai önce bir nizə ilə Həzret Hüseyini atdan yera saldı, sonra başını kəsdi. Rəsmi mənbələrdə Həzret Hüseyinin başını kəsən şəxsin Şimr ibn Zülkövşən olduğu qeyd olunub. Həzret Hüseyinin bədənində 33 nizə, 34 qılınc yara-sı vardı. Oradakılar cəsədləri soydular, sonra da çadırları

həyətində zərrə qədər ri-

ya, kibr, mənfəət, hərislik,

dünya və səltənət ələ keçir-

mək arzusu olmayan Həzret

Hüseyin batılə və zülmə qarşı

göstərdiyi mövqə ilə İslam

dünyasında bir nümunə olub.

QURAN VƏ BİZ

Quran bütün müsəlmanların iman etdiyi Müqəddəs Kitabdır. Müsəlman alımlar Quranı imanın əsaslarından biri hesab edirlər. Beləliklə, Onun Allahdan gələn vəhü olduğunu qəbul etmək imanın şərtlərindən biridir. Quranın nazil olduğu dövrdən günümüzdək heç bir dəyişikliyə məruz qalmadan gəlib-çatmasına da iman gətirmək şərtidir.

Müsəlmanlar tarix boyunca Quran'a çox böyük dəyər veriblər. Onu hifz etmək, öyrətmək və öyrənmək ən şərəfli işlərdən hesab olunur. Quran təlimi ilə məşğul olanlara müsəlman cəmiyyətlərində xüsusi ehtiram göstərilir. Hər bir müsəlman öz gücü nisbətində Quran'dan bir şey öyrənməyə, əzbərləməyə və onu həyatında rəhbər tutmağa çalışır. Quran müsəlmannın hidayət rəhbəri, şifa mənbəyi, pənah qapısı olub.

Müsəlman alımlar də dini məsələləri tədqiq edərək, əvvəlcə Quran'a müraciat ediblər. Buna görə də Quran müsəlman cəmiyyətlərinin, İslam mədəniyyətinin və İslamiyyətinin əsas mənbəyi olub. Bütün məzəhəblər və cərəyanlar öz fikirlərini əvvəlcə Quranla əsaslandırmaya çalışıblar. Belə demək mümkündür ki, elə bir fikir, anlayış və düşüncə yoxdur ki, Quran'a əsaslanmasın. Quran qarşı olan bu münasibət bir tərəfdən, onun vahid menbə olmasına göstərdiyi kimi, başqa bir tərəfdən, Quran ayələrinin fərqli şəkildə təfsir edilməsinə, ayələrə fərqli izahlar getirilməsinə də gətirib çıxarıb. Bu fərqli yanaşmalar isə Quranın ümuməşəri olması, zaman və məkanüstü xüsusiyyətə sahib olması ilə izah edilib.

Müsəlmanların Quran'a yanaşmaları, ümumiyyətlə, üç formada olub. Bunlar tarix boyunca müxtəlif şəkillədə adlandırılırlar. Müasir dövrdəki təsnifat isə ənənəvi, modernist və tarixi yanaşma şəklindədir. Ənənəvi yanaşmaya görə, Quranın bütün ayələri ümuməşəri olub, nazil olduğu zaman dan etibarən, bütün dövrlərdə və cəmiyyətlərde yaşayın insanlara xitab edir.

Hansı dövrdə və harada yamasından asılı olmayıraq, hər bir müsəlman öz həyatını mütləq şəkildə Quran'a uyğun şəkildə yaşamalı və həyatın bütün sahələrini Quran'dan əldə etdiyi hökmərəsəsində qurmalarıdır.

Siyasetdən-iqtisadiyyata, ictimai nizamdan ailə həyatına, əxlaqdan-elmə, dindən gündəlik həyat məsələlərinə qədər həyatın hər bir sahəsi Quranın işığında formallaşmalıdır. Bu yanaşma, əlbəttə, Quran'da hər şeyin olduğu iddiasını daşıyır. Belə ki, hər hansı bir ayənin məzmunu nə olur-olsun, o hansı şəraitdə, nə haqqında nazil olmuşsa, bize də xitab edir.

Quran ayələrinin VII əsrədə Ərəbistan yarımadasında 23 illik bir müddət ərzində baş vermiş müəyyən hadisələrdən sonra o hadisəyə münasibət bildirmək, yanlışı varsa, düzəltmək, yol göstərmək, müsəlmanları cüretləndirmək, düşmənləri qorxutmaq kimi məqsədlər üçün nazil olunduğunu nəzərə alsaq, bu məzmundakı ayələrdən fərqli mənalar çıxarmaq elə də asan deyil. Belə bir izahın, yaxud təfsirin ayəni əsl hədəfindən, kontekstindən və ilkin mənasından uzaqlaşdırması qazılmazdır. Bunun saysız nümunəsini böyük təfsir ənənəsində görmək mümkündür.

Quran'a modernist yanaşma ağlın üstünlüyünü rəhbər tutaraq, ayələri bu istiqamətdə təfsir etmə üsuludur. Quran ayələrinin əqli prinsiplərə görə təfsiri daha çox dil qaydalarına əsaslanır. Burada hər hansı bir ayənin nazil olduğu dövrədəki mənası deyil, müasir dövrün tələbləri əsas götürülür. Bu isə sözlərin müxtəlif məna ələmərlərindən istifadə etməklə mümkündür. Modernist

i.f.d., dos.
Mübariz Camalov,
Aİl-nin tədrisin təşkili
və təlim texnologiyaları
üzrə prorektoru

nist yanaşmada da ayələrin bir-birindən çox fərqli şəkilde təfsir olunduğu, müxtəlif dövrlərə və şəraite görə fərqli təfsirlər meydana çıxdığı müşahidə edilir. Bu anlaysın başqa bir xüsusiyyəti isə Quran'daki möcüzə və qissələrin həqiqətlərinin qəbul edilməməsidir. Buna görə Allah təbəti müəyyən qanunayğunluq çərçivəsində yaratmışdır və Quran ayələrinin izahı bundan kənara çıxa bilməz. Modernist yanaşmanın ən çox təqnid olunan cəhəti bəşəriyyətin tərəqqisini paralel olaraq ayələrin təfsirinin hər dövrə dəyişməsidir. Bu isə Quranın mənasını sabitlikdən çıxaraq, dəyişkən hala gətirməsinə səbəb olur. Halbuki dinin əsas xüsusiyyətlərindən biri onun dəyişməz əsaslarla və prinsiplərə sahib olmasıdır.

Tarixi yanaşmaya gelincə, bu əsulun əsas xüsusiyyəti ayələrin mənasını nazil olduğu dövrə görə müəyyənənləşdirmək və daha sonra, əgər mümkünürse, həmin məna üzərində müasir dövrə uyğun prinsiplər çıxarmaqdır. Burada əsas məqam nazil olan ayənin hansı problemi nə şəkildə həll etdiyi, yaxud hansı dəyəri cəmiyyətə necə yerləşdirildiyi-

dir. Bu üsul təyin edildikdən sonra, ayənin mənası prinsip müstəvisində hazırlı dövrə tətbiq olunur. Tarihi yanaşmanın ayələrin literal mənasını kənara atlığı və beləcə, Quranı tarixi bir kitab kimi gördüyü iddia edilərək təqnid edilir.

Hansı təsirdən istifadə edilirsin, Quran doğru anlamağın yolu onun necə bir kitab olduğunu qəbul etməkdən keçir. Quran nə kitabıdır? Hüquq, əxlaq, tarix, iqtisadiyyat, din, yoxsa hamısı? Buna kim, necə qərar verəcək?

Tarix boyunca müsəlmanlar Quran'a "hər şey kitabı" kimi baxıblar; hətta buna Quran'dan "dəlil" də gətiriblər. Əlbəttə, ayəni "təfsir" edərək: "...Yaş-quru elə bir şey yoxdur ki, açıq-aydın kitabda olmasın". Yəqin ki, yuxarıdakı sualların ən doğru cavabı Həzrət Peyğəmbərin həyatıdır. O və ətrafindakıların, hətta daha sonrakı nəsillərin Quran'a baxışı, bəlkə də bizim üçün daha doğru məyar olar. O zaman tarixə qisaca nəzər salaq. Quran ilk nazil olmağa başlayanda ona iki cür baxış vardır: inanınlar və inanmayanlar. Son nazil olan ayyədək bu, heç dəyişmədi. Bir neçə istisna olmaqla, insanların ayələrin mənasını haqqında Həzrət Peyğəmbərə sual verdiyinə şahid olmuruq. O, bir-iki nümunə də nazil olan bir ayə ilə "Çox sual sorusun", - deyə qınanıb. Səhabələrin Allahın sifətləri və məkanı, böyük günah, qədər, xəlqül-Quran kimi mövzuları müzakirə etdiklərini və iddialarına Quran-dan dəlil gətirdiklərini də görə bilmirik. Onların vəzifəsi "eşitdik və itaət etdik" idi. Səhabə ayənin mənasını anlamaq üçün əshbə-nüzüla və ya qrammatik qaydalara müraciət etmirdi. Vəhə həyata paralel axırdı. Hansı ayənin nə üçün nazil olduğunu hər kəs bilirdi. Onlar heç vaxt Kitaba müraciat etmədilər. Onsuz da müraciət edəcəkləri bir ki-

tab da yox idi, hətta kitab anlayışı da yox idi. Maraqlıdır ki, Həzrət Peyğəmbər də kitab, yaxud kitablaşdırma işinə yanaşmadı. Bir döyüdə çox sayıda Quran hafızının şəhid olub, Quranın itib-yox olması qorxusu yarandıqda, Quranı kitablaşdırma fikri ortaya atıldı. Sonrakı nəslin əlində bir Kitab vardı; başlangıcı və sonu olan, hissələr bölmüş böyük bir mətn. Bu mətnin nazil olmasına şahid olmayanlar üçün o, anlaşılması lazım bir kitab oldu; iman edilən Kitabdan anlaşılan Kitaba. Qarsılarında da həllini gözləyən çox sayıda məsələ vardı. Hər kəs öz fikrini ayələrlə əsaslandırmaga başlayınca, ayələri təfsir etmə ehtiyacı yarandı. Birinin "ağ" dediyinə digəri "qara" deməyə başladı. Razinin dediyi kimi, mənim fikrimi dəstəkləyən ayələr möhkəm, rəqibimin fikrini dəstəkləyən ayələr mütəsəbih oldu. "Hər şeyin Kitabi"nda "hər şey" vardi: cəbriyyə, qədəriyyə, zahiriyyə, batiniyyə, qaliyyə, müraciyyə. "Danişan" vəhyni yerini "danişdırılan" kitab tutmuşdu. Təsadüfi deyil ki, məşhur təhkimnamə hadisəsində Həzrət Əli Quranın hakim olmasını qəbul etmədi və ibn Abbasın xaricilərə danişılarda da Quran ayələrindən istifadə etməsinə icazə vermədi. O belə deyirdi: "Quran danişmaz, danişdırılar". Nə dəyişdi ki, belə oldu? Problemlər çoxaldı? Həzrət Peyğəmbərin həyatı, yaxud xəlifələrin dövrü dəhə az problemlə deyildi. Bəlkə də əsas problem Quranı adı bir kitab kimi oxumaq və hər şeyin həllini daşıdıguna inanmaq idi. Halbuki, o dövrədə Quran'a bu gözlə heç baxılmadı. Quran "hər şeyin kitabı" kimi baxmaq onu mürəkkəb problemlər yumağına bürüdü. Quranı ötəri siyasi hadisələrin, müvəqqəti elmi ixtilaların, hər dövrə də dəyişən hüququn ayağına gətirmək nə qədər doğrudur? Sanki bu, bir az da günahı başqa yerde axtarmaqdır. Çalışıb-öyrənmək, axtarış-keşf etmək, əziziyət çəkib-inkişaf etdirmək çətin gələndə Quran ayəsində dəlil gətirərək düzə çıxanadək tarix şahid olmadı. Quran istiqamət verər, işiq saçar, lakin yerimək bizi düşər.

2019/2020-ci tədris ili üzrə Azərbaycan İlahiyyat Institutuna tələbələrin qəbul bali artıb.

Ali təhsil müəssisəsinə ödənişsiz əsaslarla DİM tərəfindən III ixtisas gruppuna qəbul imtahanında Dinşünaslıq ixtisası üzrə ən aşağı bal 292, ən yüksək bal 523, İslamsüناسlıq ixtisası üzrə ən aşağı bal 200, ən yüksək bal isə 390 olub. Müvafiq olaraq ixtisaslar üzrə ümumi orta bal 346,3 və 260 bal təşkil edib. Qəbul olunanların 50 faizi 300 baldan yuxarı bal toplayan abituriyentlərdir. Otuz faiz tələbə isə 350-550 bal topayaraq, Azərbaycan İlahiyyat Institutunu seçib.

Qeyd edək ki, Azərbaycan İlahiyyat

Azərbaycan İlahiyyat Institutuna qəbul bali artıb

yat İstitutu Respublika Prezidenti cənab İlham Əliyevin 9 fevral 2018-ci il tarixli Sərəncamı ilə yaradılıb. Ali təhsil müəssisəsi bu il ikinci dəfə tələbə qəbulu həyata keçirib. Keçən il keçid bali 150 bal olsa da, növbəti il bu rəqəm iki dəfəyə qədər yüksəlib.

Məlumat üçün bildiririk ki, Azərbaycan İlahiyyat Institutunda təhsilin bütün pillələri üzrə tam ödənişsiz qəbul həyata keçirilir. Ali

təhsil müəssisəsinin tələbələri ödənişsiz geyim və dərsliklərə təmin olunurlar. İstitutda pulsuz təşkil olunan müxtəlif dil kurslarında tələbələr mükəmməl səviyyədə ingilis və ərəb dillərini öyrənə bilərlər.

İstitutda müasir sosial elmlərin metodları əsasında İslamlı yanaşı, digər dünya dinlərinin inancı, ibadət, əxlaq sistemi və ictimai strukturları, həmçinin dini elmlərlə yanaşı, Fəlsəfə, Sosiologiya, Psixologiya, Multi-

kulturalizm, elecə də digər sosial və humanitar elmlər tədris olunur.

İstitut təhsil və elm sahəsində qarşılıqlı münasibətlər qurmaq; tələbə-müəllim mübadiləsi həyata keçirmək; tədris prosesindəki təcrübələrlə eyani surətdə tanış olmaq, bu sahə üzrə mövcud yenilikləri öyrənmək, mədəni əlaqələr qurmaq və möhkəmləndirmək məqsədilə dönyaının müxtəlif universitetləri ilə əməkdaşlıq əlaqələri yaradır.

MƏDƏNİ-MƏNƏVİ İRSİMİZİN MÖTƏBƏR DASİYİCİLARI

Əlyazmaların tarixindən

Bəşər övladı
ALLAHIN bəxş
etdiyi fitri is-
tedad və qabiliyyət-
lərini inkişaf etdir-
məkələ müasir insanı
bələ heyvətləndirən
maddi-mənəvi mə-
dəniyyət abidələri
qeyub gedib.

Minillər, əsrlər keçməsinə baxmayaraq, gərgin əmək və vəsait hesabına formalasmış həmin əsərlər insanın dünyaya gelişini qayesinin növbəti təkzib olunmaz dəliliidir. Başqalarına faydalı olmaqla şəxsi səadətinə yeni bir mənə və dərinlik qazandıran insan vasitəsilə müükəmməliyə qovuşmuş mədəniyyət abidələri, sadəcə, təmsil etdiyi xalqın deyil, ümumiyyətlə, bəşər sivilizasiyasının ortaq dəyərləridir. Təəssüf hissi ilə qeyd etməliyik ki, zəngin və çoxşaxəli mədəni irsə sahib olmuş Azərbaycanın böyük mədəniyyət mərkəzlərində yazılmış sayısız-hesabsız əlyazma kitablarının və həmin mərkəzlərdə təşəkkül tapmış kitab xəzinələrinin, kitabxanalar və şəxsi kolleksiyaların hamısı zəmanəmizə gelib çatmamışdır. Bu gün, hətta onların bir çoxunun heç əlyazma nüsxəsini də əldə etmək mümkün deyil.

Burada bir zamanlar Azərbaycanın milli mədəniyyəti tarixində mühüm rol oynamış zəngin kitab xəzinələri haqqında təsviyyür əldə etmək üçün onların bə-zilərinin taleyində bəhs etmək yerinə düşərdi. Yazılı mənbələrdən bizi məlum olan ən qədim Azərbaycan kitabxanalarından biri də Həmədan şəhərində Əbul-Vəfa ibn Sələməyə məxsus məşhur kitab xəzinəsidir. Yeri gəlmişkən qeyd etdiyimiz bu kitabxana ərəb şairi Əbu Təmmama (796-843) 300 illik qədim ərəb poeziyasının nümunələrindən ibarət beş mükəmməl şeir məcməsi tərtib etməyə imkan vermişdir. Əfsuslar olsun ki, belə bir kitab xəzinəsinə sahib olan İbn Sələmənin evdəki əlyazmalarını sonrakı illərdə ailəsi maddi imkansızlıqdan satıb. Şimali Azərbaycanın qədim mədəniyyət mərkəzlərindən sayılan Şamaxıdakı "Dər əl-

ədəb" adlı akademianın və Xaqani Şirvaninin əmini, dövrünün məşhur təbib, filosofu Kafiəddin Ömer Osman oğlunun zəngin kitabxanaları da beləcə məhv olub. Yenə uzun müddət ərzində Şamaxıda və Azərbaycanın başqa mədəniyyət mərkəzlərində peşəkar xəttat və rəssamlar tərəfindən bədii tərtibatla qələmə alınan ən nadir və nəfis əlyazmalar dan ibarət XVI əsrde Bujurt qalasında toplanmış kitabxana I Təhmasibin Şirvanşahlara qarşı 1538-ci ildə gerçəkləşdiridi yürüş zamanı qalanın ən qiymətli əşyaları ilə birlikdə müsadirə edilərək aparılıb. Beləcə, Şamaxıda mövcud olan zəngin kitab xəzinələri zaman-zaman dövrün təbii fəlakətləri, yadelli işgalçiların hücumları və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın milli düşmənləri tərəfindən şəherdə törədilən qırğınlar əsnasında məhv edilib. Odur ki, Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrində yazılı abidələri əldə edib Əlyazmalar İnstitutunda toplayarkən böyük kitabçılıq ənənələri olan bu şəhərdən çox az sayıda əlyazma əldə etmək mümkün olub.

Sadəcə, XI-XII əsrlərdə bəşəriyyətə Əbul Əla Gəncəvi, Məhsəti Gəncəvi, Nizami Gəncəvi kimi müteffekkirlər vermiş Gəncə torpağı da şəhərin ən varlı və möhtəşəm kitabxanası sayılan Atabayların saray kitabxanası, "Dər əlküub" baş-da olmaqla yüzlərlə digər böyüklü-kicikli kitabxana da aramsız mühərabələr və təbii fəlakətlər nəticəsində məhv olmuşdur. Nəsirəddin Tusi-nin qurduğu və 100-dən çox alimin çalışdığı Marağa rəsədxanasının nəzdindəki 400 min cilddə əlyazmaya sahib olmuş Marağa kitabxanası, Təbrizdə Qazan xan tərəfindən inşa etdirilmiş "Beyt əl-qanun" və bilavasitə əlyazma kitablarının qorunub saxlanması üçün nə-zərdə tutulmuş "Beyt əl-kutub" adlı iki kitabxana da Azərbaycan milli mədəniyyətinin əvəzolunmaz itkilərindəndir.

Qazan xanın vəziri, görkəmli alim və dövlət xadimi Fəzlullah Rəşidə-

dinin (1247-1318) inşa etdiyi akademiya şəhəriyinin nəzdində fəaliyyət göstərmiş 60 min kitab fondu olan məşhur "Rəşidiyyə" kitabxanasının təleyi də faciəli olub. Belə ki, Olcaytu xanı zəhərləyib öldürməkdə təqsirləndirilərək edam edilmiş F. Rəşidəddin qurduğu bütün kitabxana, emalatxana və başqa elm ocaqları kimi bu kitabxana da dağıdılib.

Əlyazma kitabı və mətnşünaslıq sahəsində sənballı elmi araşdırmların müəllifi, tanınmış mətnşünas alim Kamandar Şəriflinin ürək ağrısı ilə qeyd etdiyi kimi, "Azərbaycan xalqının mədəniyyət abidələri, o cümlədən, yazılı abidələri qədim dövrdən başlayaraq əsrimizdək belə fəlakətlərə daha çox düşər olmuş, beləliklə də, Azərbaycan kitab xəzinəsi böyük tələfata məruz qalmışdır". Məhz bu acinacaqlı vəziyyətin nəticəsidir ki, elm və mədəniyyət tarixi üçün həmişəlik itirilmiş həmin yazılı abidələrin bir çoxu haqqında ancaq orta əsr məxəzlərində verilmiş bilgilərle kifayətlənməli olur. Düzdür, yazılı abidələrin bir qismi obyektiv səbəb olaraq qəbul etdiyimiz yanğın və daşqınlar, zəlzələ və mühərabələr, bütöv şəhər və əyalətləri udmuş vulkan püşkürmələri, formasıya və dirlərin dəyişməsi, tarixin müxtəlif dövrlərində baş vermiş və sonsuz fəlakətlərə səbəb olmuş işgalçı mühərabələr, barbarların basqını, milli və dini zəmində törenmiş savaşlar, nəhayət, dini və siyasi fanatizm nəticəsində məhv olub.

Elm və mədəniyyətə xidmət məqsədilə ərsəyə gətirilən abidələrin bir çoxunun bilavasitə dağıdıcı güc sahib-lərinin əməlləri nəticəsində məhvə məhkum edilməsi insanı məyus edir. Məhz onların cinayətləri nəticəsində məşhur İskəndəriyyə kitabxanası və Nəsirəddin Tusi-nin Marağa kitabxanası, eləcə də qədim və Orta əsrlərin başqa kitab xəzinələri bu fəlakətlərin qurbanı olub və sonrakı nəsillər zəngin bilik xəzinəsindən məhrum edilib. Digər tərəfdən, gələcək nəsillərə

i.f.d., dos.
Məmmədəli Babaşlı,
Aİİ-nin müəllimi

ünvanlanan, vərəq-vərəq, kitab-kitab toplanmış əlyazma kolleksiyalarından ibarət elm və mədəniyyət ocaqlarının yadelli işgalçılardan tərəfindən talan və ya məhv edilməsi bütövlükde bəşər mədəniyyətinə vurulan zərbedir. Belə ki, yaşanmış tarixin yol yoldaşı, çəkilmiş insan zəhmətinin canlı şahidləri olan mədəniyyət abidələri bəşriyyət üçün birdəfəlik və ya qismən itirilib. Ən acinacaqlı isə Azərbaycan xalqı neinkin özünü mənəvi sərvətindən məhrum olub, hətta tarixi keçmişinin ayrı-ayrı səhifələrini işıqlandırmaqdə böyük çətinliklərə üzləşib.

Əgər şifahi xalq ədəbiyyatımızın şah əsəri "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanlarının əlyazma nüsxələri də məhv olmuş abidələr sırasına daxil ol-sayıdı, milli mədəniyyətimizdə yaranacaq boşluğu təsəvvür etmek çətin deyildi. Başqa sözə, Xaqani Şirvani, Nizami Gəncəvi, Nəsirəddin Tusi, İmaddədin Nəsimi və Məhəmməd Füzuli kimi korifeylərin əsərlərinin müasir dövra qədər gəlib-çatması bilavasitə xalqın mədəniyyət tarixinin başlıca daşıyıcılarından olan yazılı abidələr sayəsində mümkün olub. Orta əsrlərdə mətbəə üsü ilə kitab çapı olmadığına görə, şair, yazıçı və alimlərin qələmindən çıxan elm və mədəniyyət abidələri ancaq katib nüsxələrində yayılıb.

Təbii ki, heç bir əxlaqi normalara və ümumbəşəri prinsiplərə uyğun gəlmə-

yən hərəkətlər nəticəsində məhv edilən, sadəcə, maddi mədəniyyət abidələri deyil, həm də bütöv bir xalqın qan yaddaşı olub. Halbuki əsrlər boyu katiblər tərəfindən üzü köçürürlərək gələcək nəsillərə ərməğan edilmiş yazılı abidələr təmsil etdiyi dövrlərin duyğu və düşüncələrini eks etdirmək baxımdan müstəsna əhəmiyyət daşıyırdı. Yuxarıda qeyd olunan müləhizələri sübuta yetirmək üçün, sadəcə, son iki əsrde müstəmləkəçi Çar Rusiyası və xələfi olan sovet imperiyası, həmçinin onların Qafqazdakı əlaltıları olan ermənilər tərəfindən Azərbaycan mədəniyyəti-ne qarşı yeridilən mənəvi soyqırımı siyasetinə nəzər salmaq kifayətdir. Bu məsələyə diqqəti cəlb etməyin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, Azərbaycan türkünə qarşı yeridilmiş fiziki soyqırıım siyasetinin masstabı dünya ictimaiyyətinə tam şəkildə çatdırıla bilməsə də, müəyyən araşdırımlar aparılıb və əsərlər nəşr edilib.

Azərbaycanın yazılı abidələrindən ibarət maddi-mənəvi mədəniyyət xəzinəsinə, milli dirçəlişi üçün çalışan təessübəz ziyanlı təbəqəsinə, mənəvi dəyərlərinin keşiyində duran üləmalara qarşı törədilmiş qəsdin fəsadları haqqında hələ də ictimaiyyətdə dölgün təsəvvürün formalaslığına inanırıq.

Bu baxımdan, niyyət və əməl etibarı ilə bir-biri tamamlayan velikorus şovi-nizminin səciyyəvi təzahürü olan rus-sovet müstəmləkəciliyi və tarixən türklərə qarşı düşmənçilik mövqeyində duran erməni daşnaklarının Azərbaycanın mənəvi irsinin məhvi istiqamətində birgə fəaliyyətlərinin hələlik, sadəcə, bir istiqamətinə toxunmaq istərdik. İnanırıq ki, bu qəbildən araşdırımlar həm də müasir dövrdə şahidi olduğu mərənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqışının heç də adı münaqışlardan biri olmadığına, düşmənin xüsusi amansızlıq və qəddarlıqla həyata keçirdiyi fiziki və mənəvi soyqırıım siyasetinə müəyyən aydınlıq gəti-rərdi.

“Türk dünyasının görkemli ictimai-siyasi xadimi - Əhməd bəy Ağaoğlu” mövzusunda elmi konfrans

Sentyabrın 19-da büyük mütəfəkkir Əhməd bəy Ağaoğlunun 150 illik yubileyi ilə əla-qədar olaraq, Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu (Aİİ), Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi (TİKA), Türk Ocaqları İstanbul şöbəsi, İstanbul Universiteti Türkiyat Araşdırımları İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə "Türk dünyasının gör-kəmli içtimai-siyasi xadimi - Əhməd bəy Ağaoğlu" mövzusunda ikigünlük elmi konfrans öz işinə başlayıb.

Öncə tədbirdə Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikasının Dövlət himnləri səsləndirilib.

Aİİ rektoru ilahiyat üzrə fəlsəfə doktoru Ceyhun Məmmədov qonaqlarını və konfrans iştirakçlarını salamlayaraq bildirib ki, bu il Azərbaycan ictimai fikrinin böyük nümayəndələrinden biri, görkəmli publisist və tənqidçi, tənmiş hüquqsünas və şerqşünas alim Əhməd bəy Ağaoğlunun anadan olmasının 150 ili tamam olur: “Bununla əlaqədar, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 10 aprel 2019-cu il tarixdə “Əhməd bəy Ağaoğlunun 150 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında” 1109 nömrəli Sə-

dən öz fəaliyyətində milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliğinə, tələbələrdə vətənpərvərlik ruhunun, Vətənə sevginin və ona bağlılığın gücləndirilməsinə, tanınmış Azərbaycan müttəfəkkirlərinin həyat və yaradıcılığının öyrənilməsinə xüsusi önem verir.

Əlli rektoru vurğulayıb ki, ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin Sərəncamının icrası ilə əlaqədar keçirilən tədbir Türk dünyasının görkəmli ictimai-siyasi xadimi Əhməd bəy Ağaoğlunun həyat yolu və əsərləri ilə yaxından tanışlıq, ədəbi fəaliyyətinin yeni, maraqlı səhifələrini öyrənmək baxımından xüsuslu əhəmiyyət dasıvır.

**İstanbul Üniversitesi
Türkiyat Arasdırmaları**

uğrunda hər zaman mübərizə aparmışdır. Böyük sənətkarın yaradıcılığı və fəaliyyəti çoxtərəfli, çoxjanrlı, sistemli şəkildə davam etmiş, son nəfəsinədək xalqına, millətinə, mədəniyyətinə bağlı olduğunu göstəmişdir.

Türkiyə Respublikasının Azərbaycan Respublikasındaki Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri Erkan Özoral iki qardaş ölkənin ortaq dəyərlərindən biri olan Əhməd bəy Ağaoğlunun 150 illik yubileyinə

keçirilməsinin təqdirələyiq olduğunu vurğulayıb. Türkiyə-Azərbaycan dostluq və qardaşlıq əlaqələrinin inkişafının böyük əhəmiyyətə malik olduğunu, tarixi köklərə söykəndiyini, eyni millətə, eyni dilə, eyni dinə sahib olan iki xalq arasındaki qardaslığı

mədova, Mehmet Kaan Çallen, M.Ufuk Özcan, filolojiya üzrə fəlsəfə doktoru və Nuri Civelek, Haluk Kayıcı kimi alımlar məruzələrlə çıxış ediblər.

Məruzələr Azərbaycan
ictimai fikir tarixində də-
rin iz buraxmış mütəfəkkir
Əhməd bəy Ağaoğlu-
nun həyat və yaradıcılığı,
onun Azərbaycan Xalq
Cümhuriyyəti Parlamentindəki
fəaliyyəti, Türkiyə
Cümhuriyyətinin ictimai-siyasi
həyatında rolü,
“Difai” təşkilatının yara-
dılmasında rolü, ədəbi və
ictimai fəaliyyəti, həmçinin
İslam və milliyyətçi-
liklə bağlı düşüncələri,
milli mübarizəsini və ya-
radıcılığında multikultu-
ral dəyərlərin tərənnümü
kimi mövzuları əhatə
edən istiqamətlərdən iba-
rat olub.

* * *

20 sentyabr 2019-cu il
tarixdə-əlmi konfransın
növbəti günündə millət
vəkili Qənirə Paşayeva
Əhməd bəy Ağaoğlunun
həyat və fəaliyyətindən,
apardığı milli mücadilə-
nin müxtəlif istiqamətlə-
rindən, onun bir alim, hü-
quqşunas, millət fədaisi
olmasından, türk birliyi

A photograph showing a row of men in professional attire seated in what appears to be an audience or a panel. The man on the far left has a dark beard and mustache, wearing a blue suit and tie. Next to him is a man with a beard and glasses, also in a blue suit. To his right is an older man with glasses and a grey suit. On the far right, another man with a dark beard and mustache is visible, wearing a dark suit. They are all looking towards the same direction, likely at a speaker or presentation.

rəncam imzalamış və Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi 3 iyul 2019-cu il tarixdə qeyd olunan Sərəncamın icrası ilə əlaqədar Tədbirlər Planının təsdiq etmisdirdi”.

Aİİ rektoru bildirib ki, Respublika Prezidenti cənab İlham Əliyevin Azərbaycan ictimai fikir tərixinə dərin iz qoymuş müttəfəkkir Əhməd bəy Ağaoğlunun 150 illik yubileyinin qeyd olunmasını təmin etmək məqsədi ilə imzaladığı Sərəncam dövlətimiz tərəfindən Türk dünyasının görkəmli ictimai-siyasi xadiminə verilən dəyərin, hörmət və ehtiramın ən yüksək göstəricisidir.

C.Məmmədov qeyd edib ki, İnstitut yarandığı gün-

www.ait.edu.az

münasibətlərinin əsrlərboyu yaşadığını və bu əlaqələrin hazırda daha da zenginləşdiyini, yeni səviyyəyə yüksəldiyini bildirib.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi sədri-nin müavini Gündüz İslamiylov Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin bu il "Əhməd bəy Ağaoğlunun 150 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" Sərəncam imzalamasını böyük ədibə ehtiramın təcəssümü kimi dəyərləndirdi. G. İslamiylov Əhməd bəyin əsərlərin-də milli qurtuluşa gedən yolun cəmiyyətin mədəni və təhsil səviyyəsi ilə ölüyünlə vurğulayıb. O qeyd edib ki, görkəmli ic-timai xadim və yazıçı, publisist Əhməd bəy Ağaoğlu Azərbaycanın milli istiqlalı uğrunda mü-barizənin ön cərgəsində duran ziyahlarımdan biri olub.

* * *

19 sentyabr 2019-cu il
tarixdə elmi konfrans öz
isini panellərlə davam et-
dirib.

Konfransın birinci günü
nün panellər Aİİ rektoru
ilahiyat üzrə fəlsəfə doktoru Ceyhun Məmmədov,
Türk Ocaqları İstanbul şöbəsinin müdürü Cezmi Bayram, İstanbul Universiteti
Türkiyat Araşdırmları İnstitutunun müdürü Müstafa Balcı, Ankara
Universitetinin professoru Abdullah Gündoğdunun
moderatorluğu ilə keçirilib.

Panellerdə millət vəki-
li, fəlsəfə üzrə fəlsəfə
doktoru Fazıl Mustafa;
professorlar Hamlet İsa-
xanlı, Solmaz Rüstəmova-
Tohidi, Nəsib Nəsibli, Mü-
bariz Süleymanlı, Vaqif
Sultanlı, Bədirxan Əhmə-
dov, Abdullah Gündoğdu;
dosentlər Firdovsivva Əh-

ve müstəqilliyi müdafiə etməsi kimi məsələlərdən söz açıb. Əhməd bəy Ağaoğlu milli oyanış hərəkatının daim ön sıralarında dayanan vətənpərvər şəxsiyyət, eyni zamanda, müsəlman Şərqində müasirləşmə siyasetinin ardıcıl tərəfdarı kimi tanınıb.

AMEA-nın akademik Z.Bünyadov adına Şərqsünnaslıq İnstytutunun baş elmi işçisi, professor Solmaz Rüstəmova-Tohidi və Azərbaycan İslahiyyat İnstитutu İslamşünaslıq kafedrasının müdürü fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Əhməd Niyazovun moderatorluğu ilə keçirilib.

⇒ Davamı 9-cu səhifədə

“Türk dünyasının görkemli ictimai-siyasi xadimi - Əhməd bəy Ağaoğlu” mövzusunda elmi konfrans

⇒ Əvvəli 8-ci səhifədə

Professor Temuçin Faik Ertan, dosentlər Lalə Hacıyeva, Rəşad Əsgərov, Fərhad Cabbarov, Cavid Bağırzadə, Leyla Məlikova, Ali Asker; tarix üzrə felsəfə doktoru Akif Vəliyev və felsəfə üzrə felsəfə doktoru Əhməd Niyazov çıxış ediblər.

Konfransda “Ə.Ağaoğlunun dini-teoloji baxışları”; “Əhməd Ağaoğlunun “Irşad” qəzeti”; “Əhməd bəy Ağaoğlunun sosial-siyasi baxışları”; “Əhməd Ağaoğlunun yaradıcılığında qadına münasibət”; “Demokratiya, yoxsa avto-ritarlıq? Əhməd Ağaoğlu - Şevket Süreyya Aydemir polemikası”; “Əhməd bəy Ağaoğlunun siyasi fəaliyyətinin mühüm mərhələsi: “Difai” partiyasının yaradılması və programı”; “Bir daha “Difai” partiyası və partiyanın ilk Bəyan-naməsi haqqında”; “Əhməd bəy Ağayevin (Ağaoğlunun) (1868-1939) görüşlərinin formallaşmasına İslam “nəhdə”si (İslam dırçəlişi) ideyalarının təsiri”; “Əhməd Ağaoğlunun islahatçılıq düşüncələri” mövzularında məruzələr dinlənilib.

Qeyd edək ki, konfransda 20-dən çox məruzəcisinin məruzəsi 6 paneldə dinlənilib. “Türk dünyasının görkemli ictimai-siyasi xadimi - Əhməd bəy Ağaoğlu” mövzusunda toplanmış məqalələr kitab şəklində çap olunacaq.

Xatırladaq ki, Azərbaycan İlahiyyat Institutu öz fəaliyyətində milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliğinə, tələbələrdə vətənpərvərlik ruhunun, Vətənə sevginin və ona bağlılığın gücləndirilməsinə, tanınmış Azərbaycan mütəfəkkirlərinin həyat və yaradıcılığının öyrənilməsinə xüsusi önem verir.

Konfrans öz işini başa vurub

Günün ikinci yarısı Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu (Aİİ), Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi (TİKA), Türk Ocaqları İstanbul şöbəsi, İstanbul Universiteti Türkiyat Araşdırmaçıları İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən “Türk dünyasının görkemli ictimai-siyasi xadimi - Əhməd bəy Ağaoğlu” mövzusunda ikigünlük elmi konfrans öz işini yekunlaşdırıb.

Bağlanması mərasimində Aİİ rektoru ilahiyyat üzrə

felsəfə doktoru Ceyhun Məmmədov yekun nitqi ilə çıxış edərək, Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunda (Aİİ) “Türk dünyasının görkemli ictimai-siyasi xadimi - Əhməd bəy Ağaoğlu”

ti, Türkiyə Cümhuriyyətinin ictimai-siyasi həyatında, həmçinin “Difai” təşkilatının yaradılmasında rolü, ədəbi və ictimai fəaliyyəti, İslam və milliyyətçiliklə bağlı düşüncələri, milli mübarizəsi və yaradıcılığında multikultural dəyərlərin tərənnümü kimi mövzuları əhatə edən məruzələr dinlənilib.

C.Məmmədov Əhməd bəy Ağaoğlunun çoxşaxəli, gərgin və məhsuldar fəaliyyəti ərzində parlaq bədii-publisistik və dolğun elmi-nəzəri irs yaratdığını, Azərbaycanın ədəbi-mədəni və sosial-fəlsəfi fikir xəzinəsinin yeni ideya və konsepsiylərlə daha da zənginləşdirilməsində diqqətəlayiq xidmətlər göstərdiyini bildirib.

Türk Ocaqları İstanbul şöbəsinin müdürü Cezmi Bayram Əhməd bəy Ağaoğlunun təkcə Azərbaycan üçün deyil, eləcə də Türkiyə üçün önəmli şəxsiyyətlərdən biri olduğunu bildirib. Əhməd bəy Ağaoğlunun Türk Ocaqlarının yaradılmasında yaxından iştirak etdiyini bildirən C.Bayram qeyd edib ki, təşkilatın quruculuq fəaliyyəti də onun evində aparılib.

Azərbaycanda olmaqdən məmənunluq duyduğunu bildirən C.Bayram konfransın işini yüksək dəyərləndirib. Vurğulayıb ki, bu cür tədbirlərin keçirilməsi qarşılıqlı-faydalı əməkdaşlığı, mövcud tərcübələrin bölməsində və paylaşılmasına böyük töhfə verir.

İstanbul Universiteti Türkiyat Araşdırmaçıları İnstitutunun müdürü Mustafa Balçı Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu, Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi (TİKA), Türk Ocaqları İstanbul şöbəsi, İstanbul Universiteti Türkiyat Araşdırmaçıları İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən konfransda dinlənilən məqalələrin hər biri-

nib ki, Prezident İlham Əliyev məscidin tikintisini daim diqqət merkezində saxlayıb, burada həyata keçirilən inşaat işlərinin gedisi ilə yaxından maraqlanıb, görülən işlərlə bağlı müvafiq tapşırıqlarını verib, məscidin açılışında ailəsi ilə birlikdə iştirak edib.

Qonaqlara məsciddə Vəhdət namazları qılınması və bunun ənənə halı alındığı barədə məlumat verilib. Heydər məscidində dini düzümsüzlüyü, irqi ayrı-seçkiliyin və islamofobi-

Konfransın iştirakçıları Heydər məscidini və “İçərişəhər” Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğunu ziyarət ediblər

Sentyabrın 21-də “Türk dünyasının görkemli ictimai-siyasi xadimi - Əhməd bəy Ağaoğlu” mövzusunda elmi konfransın iştirakçıları Heydər məscidini və “İçərişəhər” Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğunu ziyarət ediblər.

Heydər məscidini ziyarət zamanı qonaqlara məlumat verilib ki, 2014-cü ilin dekabrında açılışı keçirilən dini ibadət müəssisəsi Qafqazın ən böyük məscidi dir. Milli-mənəvi irsə böyük diqqət və qayğı ilə yanaşan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin tapşırığı ilə inşa olunan bu yeni məscid 12 min kvadratmetr sahəni əhatə edir. Məscidin fasadı Şirvan-Abşeron memarlıq üslubunda xüsusi daşlarla üzlənib, ornamentlərin zənginliyi fasadda arxitektura harmoniyası yaradıb, həmçinin 95 metr hündürlüyündə 4 minarə inşa olundub.

Məscidin daxili xüsusi bəzək elementləri ilə dizayn edilib, günbəzin kənarlarına Qur'an ayələri həkk olunub. Əlli beş metr ucalığında olan baş günbəz, o cümlədən, hündürlüyü 35 metr çatan ikinci günbəz məscidə xüsusi gözəllik verir.

Ziyarət zamanı vurgula-

yanın geniş yayıldığı müasir dövrümüzdə bunun bir nümunə təşkil etdiyi bildirilib.

Daha sonra Qoşa Qala Qapılarından başlayan “İçərişəhər” Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğunu gəzinti zamanı qonaqlara tarixi heykəltəraşlıq binaları, meydən və Qala divarları haqqında məlumat verilib. Qonaqlar Siratağlı Dini-Memarlıq Kompleksi (“Bazar Meydanı”) ərazisindəki müxtəlif dövrlərə aid bədii daşyonaşma sonət nümunələrini müşahidə ediblər. Kar-

vansara ilə tanışlıq zamanı bu abidələrin Azərbaycanın Şərqi ölkələri ilə zəngin tarixi, iqtisadi-mədəni əlaqələrinin göstəricisi olduğunu bildirilib.

Sonda konfrans iştirakçıları tarix-memarlıq nümunəsi olan “Qız Qalası”nın önünde xatirə şəkli çəkdiriblər.

Dinsünas alımlar yetişdiririk

Bakı Dövlət Universitetinin tərkibində fəaliyyət göstərən İlahiyyat fakültəsi Respublika Prezidentinin 09 fevral 2018-ci il tarixli Sərəncamı ilə yaradılan Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun strukturuna daxil edilib. İnstitutda müxtəlif kafedra və şöbələr fəaliyyət göstərir. Magistratura və doktorantura şöbəsi də ali təhsil müəssisəsinin tərkibindədir. İnstitutun qarşısında duran əsas vəzifə gələcəyin peşəkar alım və mütəxəssislərin yetişdirmək, həmçinin ali təhsil müəssisəsinin elmi potensialını gücləndirməkdir. Bu məqsədlə xarici universitetlərin təc-rübəsi nəzərdən keçirilir, bir sırə layihələr üzərində işlanılır, yeni əməkdaşlıqlar, əlaqələr qurulur.

Elm sahəsində idarəetmə sistemini və elmi tədqiqat işlərinin təşkilini təkmilləşdirmək, ilahiyyat üzrə magistratura, doktorantura və dissertantura yolu ilə yüksəkxitəslə elmi kadrların qəbulunu və hazırlanmasını təşkil etmək - cəmiyyətdə bu ixtisasın rolunu və nüfuzunu artırmaq deməkdir. Magistrlerin və gənc tədqiqatçıların inkişafı, güclü təhsilə yiyələnmələri, bir sırə sahələrdə tədqiqat aparmaları üçün şəraitin yaradılması qarşıda duran ən vacib məsələlərdəndir.

Hazırda Dinsünaslıq ixtisası 4 ixtisaslaşma - Dinin psixologiyası, Dinin sosilogiyası, Dinlərin tarixi, Dinsünaslıq istiqaməti üzrə kadr hazırlığı həyata keçirilir. 2018/2019-cu tədris ilində təhsillərini başa vuran magistrantların müvafiq istiqamətlərdə dissertasiyalarının müdafiəsi Bakı Dövlət Universiteti Şərqşünaslıq fakültəsi Ərəb filologiyası kafedrasının müdürü akademik Vasim Məmmədəliyevin rəhbərliyi ilə icra olunur.

Qeyd edim ki, 2018-2019-cu tədris ilində İnstitutumuza ilk magistr qəbulu keçirilib. Magistrantlar tədrisə yanaşı, yüksəkxitəslə mütəxəssislərin elmi rəhbərliyi altında ixtisas kafedraları tərəfindən dissertasiya işi üzərində işləyirlər. Dissertasiya işlərinin müdafiə etdikdən sonra, onlar magistr dərəcəsi almağa layiq görülürler. Magistratura və doktorantura şöbəsində təhsil alan magistrantların elmə olan marağını artırmaq məqsədilə yazdıqları elmi-tədqiqat mövzularını əhatə edən tezis və məqalələr konfransla təqdim edilmək üçün toplanırlar və kitab şəklində çap edilir.

Magistrantların tədris ili ərzində İnstitut və respublikada təşkil olunan müxtəlif konfranslarda iştirakı təmin edilir. Hər il şöbə tərəfindən Respublika Prezidentinin martın 27-si-nin Azərbaycanda "Elm Günü" kimi qeyd edilməsi haqqında 9 aprel 2018-ci il tarixli Sərəncamına əsasən, Tədbirlər Planı hazırlanır.

Fidan Yusifova,
Aİİ-nin Magistratura
və doktorantura
şöbəsinin müdürü

Bu sənədin icrası məqsədilə 13 mart 2019-cu ildə professor, ictimai-siyasi xadim Şahlar Əsgərovun təqdimatında "Din və elm" mövzusunda seminar təşkil olunub. Bundan başqa, 9 aprel 2019-cu il tarixdə "Clarivate Analytics" bazasının Azərbaycanda təşkil etdiyi təlim programının rəsmi eksperti, fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Xəyalə Məmmədovanın təqdimatında "Elmi məqalənin yazılıması və beynəlxalq elmi nəşrlərin tələbələri" mövzusunda seminar keçirilib.

Söbənin təşəbbüsü ilə 4 aprel 2019-cu ildə İnstitutumuzla Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (AMEA) Gənc Alim və Mütəxəssislər Şurasının birləşmiş təşkilatçılığı ilə "İslam sivilizasiyası və elm: tarix və müasirlik" mövzusunda konfrans təşkil olunub. Konfransda ölkəmizdə fəaliyyət göstərən elmi tədqiqat mütəxəssislərində, ali təhsil ocaqlarında çalışan, təhsil alan gənc tədqiqatçılar və magistrler iştirak ediblər. Konfransın materialları kitab şəklində çapa hazırlanıb. Hazırda isə şöbəmiz 15 oktyabr 2019-cu ildə keçiriləcək "Müstəqillik illərində din təhsili" mövzusunda elmi-praktik konfransa hazırlanır. Bundan əlavə, magistrlerimiz 3-4 dekabr 2019-cu il tarixdə Azərbaycan İnşaat və Məmərlıq Universitetində İmadəddin Nəsiminin 650 illiyinə həsr olunmuş Doktorantların və Gənc Tədqiqat-

qatçılarının XXIII Respublika Elmi Konfransında iştirak edəcəklər.

İnstitutumuzda bu il ilk dəfə doktoranturaya qəbul həyata keçiriləcək. Qəbul Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin "Doktoranturalar yaradılan Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinin, elmi müəssisə və təşkilatların Siyahısı"nda dəyişikliklər edilməsi haqqında 15.01.2019-cu il tarixli 6 nömrəli qərarına əsasən təşkil olunacaq. Bununla bağlı 2020/2021-ci il üzrə doktoranturaya qəbul və dissertantların təhkimolunma planlarının layihələri hazırlanaraq, Nazirlər Kabinetinə təqdim olunması üçün Milli Elmlər Akademiyasına göndərilib.

Yüksəkxitəslə ilahiyyatçıların hazırlanması İnstitutumuz üçün əsas məqsədlərdən və hədəflərdəndir. Bu il tələbə qəbulunda keçid balının artması sevindirici haldır. Bu istiqamətə göstərilen dövlət qayğısı nəticəsində, təhsilin yüksək səviyyədə olması gənclərin bu sahəyə marağını artırır. Dövlət İmtahan Mərkəzinin III ixtisas gruppı üzrə ödənişsiz əsərlər keçirdiyi qəbul imtahanında Dinsünaslıq ixtisası üzrə aşağı bal 292, yüksək bal 523; İslamsünaslıq ixtisası üzrə aşağı bal 200, yüksək bal isə 390 təşkil edib. Müvafiq ixtisaslar üzrə ümumi orta bal 346,3 və 260 bal olub. Qəbul olunaların 50 faizi 300 baldan yuxarı bal toplayan abituriyentlərdir. Tələbələrin 30 faizi isə 350-550 bal toplamaq şəhərə yoxsa, Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunu seçib.

Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, gələcəkdə yəhudilik və xristianlıqla bağlı kadrların yetişdirilməsi də nəzərdə tutulur. Hazırda bununla bağlı müvafiq tədbirlər görülür.

Ali təhsil müəssisəsi həm də vətəndaş yetişdirməlidir. Bunun üçün tədris prosesində tərbiyə ən önəmli məsələlərdən biridir. Tələbənin tərbiyəsində məqsəd onun qabiliyyətinin, şüurluluq səviyyəsinin, özündürək, özünütənqid bacarıqlarının, məsuliyyət və vicedan hissini, digərlərinə qarşı tolerant və anlayışlı davranışının, intizamlılığının, istənilən şərait və vəziyyətdə özünü idarə etməyin və digər şəxsi keyfiyyətlərinin formalasdırılmasıdır. Bunları nəzərə alaraq, müasir gəncliyimizin milli-mənəvi dəyərlərə malik formada yetişməsi üçün çalışmalıyıq.

TİKA-nın Bakı nümayəndəliyinin koordinatoru Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunda olub

Sentyabrın 2-də Türkiye Respublikası Baş Nazirliyi Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyinin (TİKA) Bakı nümayəndəliyinin koordinatoru Teoman Tiriyaki Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunda (Aİİ) olub.

Aİİ-nin rektoru Ceyhun Məmmədov qonağı salamlayaraq, Türkiye-Azərbaycan münasibələrinin yüksək mənəvi dəyərlər üzrində qurulduğunu vurgulayıb. Azərbaycanla Türkiyənin qardaş ölkələr olduğunu deyən rektor iki ölkə arasında bütün sahələrdə, o cümlədən, təhsil sahəsində geniş əlaqələrin mövcud olduğunu bildirib. O, rəhbərlik etdiyi İnstitutun beynəlxalq əlaqələrinə toxunaraq, Aİİ-nin xarici ölkə universitetləri, o cümlədən, Türkiyə ali təhsil müəssisələri ilə six əlaqələr qurduğunu bildirib.

Bakı nümayəndəliyinin koordinatoru Teoman Tiriyaki qurumun fəaliyyəti haqqında məlumat verib, həmçinin agentliyin Azərbaycanda iqtisadi, sosial, mədəni və təhsil sahələrində həyata keçirdiyi müxtəlif layihələrdə danışış. Agentliyin hazırda bir sırə ali təhsil müəssisələri ilə six əməkdaşlıq etdiyini, birgə layihələr həyata keçirdiyini qeyd edib.

Görüşdə, həmçinin 19-20 sentyabr 2019-cu il tarixdə keçiriləcək "Türk dünyasının görkəmli ictimai-siyasi xadimi-Əhməd bəy Ağaoğlu" mövzusunda elmi konfransla bağlı müzakirələr aparılıb. Qeyd edək ki, konfrans Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin imzaladığı Sərəncama uyğun olaraq, Azərbaycan ictimai fikrin böyük nümayəndələrindən biri, görkəmli publisist, tənqidçi, tanınmış hüquqsunas və şərqiyyas alım Əhməd bəy Ağaoğlunun 150 illik yubileyinin qeyd olunmasını təmin etmek məqsədilə keçirilir.

Görüşdə birgə kitab çapının həyata keçirilməsi, arxivlərin elektronlaşdırılması məsələləri də müzakirə olunub.

Sonda qonaq Aİİ-nin kitabxanası ilə tanış olub.

Yuxarı tədris ili tələbələri ilə görüş

16 sentyabr 2019-cu il tarixdə İnstitutumuzda yuxarı kurs tələbələri ilə görüş keçirilib. Aİİ rektoru Ceyhun Məmmədov tələbələri yeni tədris ilinin başlanması münasibətə təbrik edib, onlara qədəm qoyduqları mərhələdə uğurlar arzulayıb. Rektor ölkəmizdə təhsilin inkişafına göstərilən diqqət və qayğıdan söhbət açıb. Bildirib ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin yürüdüyü siyasetin layiqli davamçısı - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin bu sahədə atdığı addımlar, imzaladığı sərəncamlar, fərmanlar və digər sənədlər Azərbaycanda təhsilin və elmin inkişafına yönəlmışdır.

C.Məmmədov İnstitutun daxili nizam-intizam qaydaları, məqsəd və vəzifələri, hədəfləri, nəzərdə tutduğu layihələr haqqında tələbələrə məlumat verib. Rektor savadlı, yüksəksəviyyəli peşəkar mütəxəssislərin yetişdirilməsi üçün tələbələrin üzərinə böyük məsuliyyət düşdürüyü xatırladıb. Qeyd olunub ki, buna görə də dərslərdə fəal olma, dil bilgilərinə iyülənmək, İnstitutun ictimai hayatında yaqından iştirak etmə vacibdir. Dövlətin qayğı və təminatı ilə lazımı şəraitin yaradılmasını, təhsilin ödənişsiz əsaslarla keçirildiyini, pulsuz geyim və dərsliklərlə təmin olunduqlarını, xarici dil kurslarının təşkil edildiyini, mübadilə proqramları vasitəsilə təhsillərinin dönyanın tanınmış universitetlərində davam etdirə biləcəklərini, məzun olduqlandan sonra, ölkənin müxtəlif dövlət qurumlarında işləmədən sonra, özünlərini vurgulayıb. "Aİİ-nin məqsədi dərin biliyə, güclü şəxsiyyətə, zəngin dünyagörüşünə, yüksək mədəniyyətə malik vətənpervər mütəxəssislərin yetişdirilməsidir", - deyən C.Məmmədov tələbələrə dinin mahiyyətini və əsaslarını, milli adət-ənənələrimizi dərinden öyrənməyi tövsiyə edib.

Institutda qarşılıqlı etimada əsaslanan şəffaf müəllim-tələbə münasibələrinin hökm sürməsi üçün tələb olunan bütün addımların atıldığı, ali təhsil müəssisəsi əməkdaşlarının tələbələrə öz övladları kimi yanaşdığını bildirən C.Məmmədov gənclərə yaradılan fürsətlərdən maksimum yararlanmayı tövsiyə edib.

Görüşün sonunda yeni tədris ilində qarşıda duran vəzifələrlə bağlı müzakirələr aparılıb.

ŞƏHİRİYARI ANARKƏN

Məhəmmədhüseyn Şəhriyar yaradıcılığında “Heydərbabaya salam” poemasının yeri

Seyid Məhəmmədhüseyn Behcət Təbrizi (Məmmədhüseyn Şəhriyar) 1906-ci ildə Təbriz şəhərinin Bağışlı bölgəsində, o zamanın tanınmış hüquqşünaslarından Hacı Mirağa Xoşginabının ailəsində dünyaya gəlib. İlk təhsilini Təbrizdə mətahari ve Tehranda da-rüfünun məktəblərində alıb. Tibb Kollécini bitirdikdən sonra Xorasanda, Tehranda notarius və bank işlərində çalışıb.

Ədəbiyyata uşaqlıqdan maraq göstərib. Yeddi yaşıdan azərbaycanca, 9 yaşıdan farsca şeirlər yazıb.

1920-ci illərin ortalarından etibarən, istedadlı gənc şair kimi tanınıb. Klassik şeirlərin bütün şəkillərində yazıb, ədəbiyyati yüksəkməzmunlu qəzəl, qəsidiə, məsnəvi, qitə və rübaiylər zənginləşdirib. Hansı üslubda yazmasından asılı olmayıaraq, bir mövzusunu var idi: Vətəninən mənəvi bütövlüyüünü görmək, can qardaşlarının xoş sədasi eşitmək. Həyatiının böyük bir hissəsini İranın müxtəlif şəhərlərində, Azərbaycandan uzaqlarda yaşamağa məcbur olan Şəhriyar özünün qəriblik qismətini Vətənin taleyi ilə müqayisə edir, bu paralellikdə rəmzi bir məna görürdü:

Səndən ayrı düşsəm də mən,
eşqin ilə yaşayıram,

Yaranmış qəlbim kimi, qəlbini
vuran Azərbaycan, -dyeirdi.

Ustad şair saysız-hesabsız hadisələrlə son dərəcə zəngin bir əsrde yaşayib-yaradıb.

O, XX əsr ədəbiyyatımızın inkişafında böyük xidmətləri olan sənətkarlardandır. Seyid M.Şəhriyar poeziyasını ədəbiyyat dühaları sırasına ucaldan onun Azərbaycan və fars dillerindəki şeirləridir. Onların arasında “Heydərbabaya salam” poeması xüsusi yer tutur. Görkəmlı söz ustادının əsəri Azərbaycan dilinin poetik mənzərəsini eks etdirən, lirik şeir nümunəsidir. Əsər şairin uşaqlıq yaddaşında yaşayan təsəvvür və təxəyyülləri ehtiva etse də, poemanın qüdrəti və məşhurluğuna görə onu bütöv Vətən haqqında dastan və şeir kimi oxuyurlar. Poema axıcı, lirik, ürəyəyatandır:

*Heydər baba, yolum səndən
kəc oldu.*

*Ömür keçdi, gələmmədim, gec
oldu.*

*Heç bilmədim gözəllərin necol-
du.*

*Bilməz idim döngələr var, dö-
nüm var*

*İtkinlik var, ayrılıq var, ölüm
var...*

“Heydərbabaya salam” poemasını oxuyan hər kəs bu qənaətə gəlir ki, insana hadisə və qəzavü-qədərdən daha çox öz arzusu hakim kəsilir. M.Şəhriyar poeziyası sonrakı şairlərin əsərlərinə köklü təsir etdi, onların baxışının milli zəmin-

f.ə. Ələddin Məlikov,
AMEA-nın Elm Tarixi
Institutunun baş elmi işçisi,
Azərbaycan İlahiyyat
Institutunun dosenti

də formallaşmasına səbəb oldu. Bu da poemanın əzəmətini göstərir.

Əsər dövrün mədəni və sosial atmosferini gözlərimiz önündə aydın canlandırır. Real həyatdan götürülmüş məlumatlar əsasında şairin necə yaşadığını da təsvür etmək mümkündür.

“Heydərbabaya salam” poeması Azərbaycan xalqının milli adət-ənənəsini o qədər qəzəl, obrazlı və dəqiq təsvir edib ki...

M.Şəhriyar ömrünün otuz ilini fars dilində şeir yazmağa həsr edib. Onun bəzi mənbələrdə fars şairi kimi təqdim olunması da bu səbəbdəndir.

“Heydərbabaya salam” poemasını qələmə alması və bu poeziya incisinin doğurduğu əks-sədə ölməz sənətkarın nə qədər milli düşüncə sahibi olduğunu bir daha nümayiş etdirdi. Məhz bu sənət incisi M.Şəhriyari azərbaycanlı mütəfəkkir-şair kimi səciyyələndirməyə haqq verir. Poema həqiqətdə bir anın mehsulu deyil. O, uzun illər öz ana dilində sözlerini ifadə edə bilməyən ədib və sənətkarların ümumi fəryad modelidir. Bu modelin formallaşmasında ustad M.Şəhriyar zirvədə durur. Onun adıçəkilən poeması əsrarəngiz bir formada xalqın müxtəlif təbəqələrinə təsir etmişdir:

*Bayram idi, gecəqusu oxurdu,
Adaxlı qız bəy corabın toxur-
du,*

*Hər kəs şalın bir bacadan so-
xurdu,*

*Ay nə gözəl qaydadi şal salla-
maq,*

*Bəy şalına bayramlığın bağla-
maq...*

“Heydərbabaya salam” poeması, həmçinin şifahi ədəbiyyatımızın və milli ərsimizin XX əsr dönmənin yadigarlarındandır. Bu poema sazin və sözün müşayiəti ilə ifa edilib maraqla dinlənilir. Müasir poemaları mövzu və məzmununa görə üç qrupa bölmək olar:

1. Mövzusunu Şərqi hikmətamız qədim hekayət, əfsanə, rəvayət və nağıllarından götürən, habelə yazılı mənbələrdən alan poemalar.

2. Real tarixi hadisələrlə səslenən poemalar.

3. Yeni həyatın tərənnümünə həsr olunan poemalar.

Birinci qrupun əsasını ideal, saf və təmiz məhəbbət duyğuları təşkil edir. Eşq mövzusunun önemliyi belə dastanların əsas xüsusiyyətlərindəndir. İkinci qrup poemalara real tarixi hadisə və qəhrəmanlıq motivi ilə zəngin mövzular daxildir. Üçüncü növ poemalarda isə müasir dövrün tərənnüm və təcəssüm ilə bağlı mövzular diqqət calb edir.

Tərcüməyi-hal mahiyətli poemalara da bəzən rast gəlinir. Əsas sual bundan ibarətdir ki, “Heydərbabaya salam” poeması hansı qrupa aiddir? Bu sualın cavabında demək olar ki, poemə həm hər üçünə aiddir, həm də heç birinə. Daha dəqiq ifadə etsək, bu poemada xalqın həyat tərzi, milli adət-ənənə, ailə toxunulmazlığı, insanların bir-birinə məhəbbəti, sevgi duymu, dini birlik, real insanların tərənnümü, modern dövrün tələbləri və insanların özgələşməsi problemi elə ustalıqla verilib ki, poemani hər üç qrupa aid etmək olar. Digər tərəfdən, poemada folklorşunaslıq ünsürləri, qədim epos formaları, üslubiyat və lirik-epik forma və məzmun onu fərqləndirir. “Heydərbabaya salam” poemasında çoxlu arxaik sözlərdən istifadə edilib.

Məhz bu cəhətdən, “Heydərbabaya salam” poemasını tədqiq etmək, ətraflı öyrənmək, ərsimizi araşdırmaq həm folklorşunaslarımızı, həm də ziyalılarımızı düşündürməli və maraqlandırmalıdır.

M.Şəhriyar 18 sentyabr 1998-ci ildə vəfat etmişdir. Bu günün - 18 sentyabr təqviminin 2002-ci ildən etibarən İran İslam Respublikası Parlamentində Milli Şeir və Ədəbiyat Günü kimi qeyd olunması qərar a�ınb və təntənə ilə keçirilir.

Başqa bir məqam isə 18 sentyabrın Azərbaycan Respublikasında Milli Musiqi Günüünən elan olunmasıdır. Bu təqvim dahi Üzeyir bəy Hacıbeylinin doğum tarixidir. O, 1948-ci ildə Şəhriyarin vəfatından 40 il əvvəl dünyasını dəyişib. İki qonşu ölkədə eyni gündə iki məşhur azərbaycanlı ilə əlaqədar müxtəlif tədbirlərlə bayram edilməsi qürurvericidir. Bu, eyni zamanda, həm eyniliyin, həm də fərqliliyin nümayişidir.

Şair poemanın ilk hissəsinin 1952-ci ildə Tehranda bitirib. Anasının vəfatından sonra bu şəhəri tərk edir, Təbrizdə yaşamağa qərar verir. Güman edilir ki, ikinci hissəsinin de 1954-cü ildə Təbrizdə bitirib. Poema müxtəlif cəhətlərdən çox maraqlı doğurur. Öz dövründə də xalq üçün maraqlı olduğundan diller əzberi idi.

Bu poema Azərbaycan türk millətinin həyat tərzini və milli ənənələrini bütün cəhətləri ilə göstərməyə müvəffəq olmuşdur. Bu poema, həmçinin 1955-ci ildə Türkiyədə “AZERBAYCAN” alyaq kütür dergisinin yanvar-fevral sayında işıq üzü görmüşdür.

Sosial media və din

Hadisələrin sürətlə cərəyan etdiyi bir dövrədə yaşayırıq. Bu sürətin ən vacib səbəblərindən biri isə texnologiyanın gündən-günə həyatımıza daha çox nüfuz etməsidir. Yeniliklər insanların ünsiyyət sahəsində özünü daha çox göstərir. Qloballaşma həm fərdə, həm də cəmiyyətə rabitə texnologiyaları vasitəsilə dəha güclü təsir edir. Sosial media da qloballaşan dünyada hazırda insanlar üçün elçatan, işlərinin həlli üçün daha rahat vasitəyə çevrilib. Burada Facebook, Twitter, Instagram və YouTube kimi sosial şəbəkələrin daxil olduğu geniş bir rabitə vasitəsi, eləcə də nəhəng fəaliyyətə malik məkan nəzərdə tutulur.

Sosial media dünyada əvvəlkindən daha asan və daha sərbəst ünsiyyət imkanı təmin edir. İnternetdən istifadə imkanları çoxaldıqca, sosial media tətbiqlərinin üzvlərinin də sayı artır.

Qeyd edək ki, sosial şəbəkələr təkcə ünsiyyət üçün limitsiz bir mühit yaratmır, eyni zamanda, insanların məlumat almaq kimi ehtiyaçını da təmin edir.

Eyni zamanda, sosial medianın müasir dünyada dini anlayış və bu sahədə fəaliyyətin yayılma-sında mühüm funksiyası mövcuddur. Sosial şəbəkələr dini məlumatlar paylaşan hesabların, sahifələrin və bloqların sayı gün-gündən çoxalır. Bu bloqlar və qruplar cəmiyyəti inandırır, ona təsir göstərir. Araşdırıldıq zaman ayələrdən-hədilərək bir çox mövzuda saysız hesabların olduğunu görürük. Həmin sahifələrdə izləyici-lərin sayı kifayət qədər çoxdur. Təəssüflər olsun, belə sahifələrin bir çoxunda dini mövzuda yanlış məlumatların yazılımasının, terror təşkilatlarının öz fəaliyyətini yaymasının şahidi olur. Müsəlmanlar terroru elan edilir. İslamofobiya fenomenə çevrilir. Dünyada da sosial medianın bu sahədə nə dərəcədə təsirini olduğunu görürük.

Bələ qruplarla mübarizə olduqca vacibdir. Hazırda yalan informasiya yayan, din pərdesi altında gizlənmiş, İslami tənqid edən qüvvələr çirkin əməlləri üçün sosial medianın imkanlarından çox effektli şəkildə yararlanırlar. Sosial şəbəkə ölkədə sabitliyi pozmaq istəyənlər üçün güclü təbliğat obyektidir. Ölkəmizdə mövcud olan tolerant və multikultural mühitə yad təsirlərin qarşısını almaq, onlarla mübarizə aparmaq isə her birimizin borcudur.

Texnologiyaların və internetin daha geniş yayıldığı müasir dünyada gənclərin tərbiyəsində ilk yeri ailə tutursa, ikinci və üçüncü yerdə media və məktəblər dayanır. Göründüyü kimi, media ailədən sonra gənclərin formallaşmasında, cəmiyyətə adaptasiyasında daha mühüm rol oynayır. Bütün bunlar mətbuatın gücünün dəyərləndirilməsi məsələsini aktuallaşdırır. Bu sahədə müəyyən addımlar atılsa da, təəssüf ki, hələ radikal qüvvələrin qarşısı tam alınmayıb. Radikalizmə mübarizə mexanizmi tekmilləşdirilməlidir. Cəmiyyətə sosial media vasitəsilə İslam dininin dəyərlərini çatdırmaq üçün aktiv olma lazımdır. Din xadimləri bu yönələ sosial şəbəkələrdə fəaliyyətini artırmalı, media sosial şəbəkələrdə yayılan qərəzlə məlumatların qarşısını almaqda, müzakirələrin daha doğru istiqamətdə getməsinə kömək göstərməlidir. Bunun üçün media nümayəndləri də dini mövzuda məlumatlaşdırılmalı, təkçə islami biliklərə deyil, eləcə də bütün dinləri əhatə edən bilgilərə sahib olmalıdır. Necə ki, iqtisadi xəbərlərin yazılıması ilə məşğul olan bir jurnalist vergi, enerji, məzənnə və s. məsələlərdən agah olur, dini mövzuda yazu mətbuat nümayəndəsi də dinin əsaslarını təşkil edən teməl qaynaqları bilməlidir. Necə ki, hər hansı sahədə bir xəbərin hazırlanmasını onun mütəxəssisindən həvalə edirlər, bu, dini sahədə də özünü göstərməlidir.

Ölkəmizin sabitliyi və inkişafı, o cümlədən, gənclərin mənəvi-əxlaqi tərbiyəsi ilə bağlı məsələlərə dəha da ciddi yanaşmaq hamımız üçün ən vacib məsələlərdən olmalıdır.

Ayşən Aslanova,
Azərbaycan İlahiyyat
Institutunun
mətbuatla iş üzrə
baş mütəxəssisi

RUH SAĞLAMLIĞI VƏ DİN

Stress və depressiya kimi ruhi sağlamlıq üçün problem təşkil edən psixi pozuntulara səbəb olan amillər müxtəlifdir. Bunların bəziləri sırf insanın psixikası ilə, onun xarakteri və şəxsi keyfiyyətləri ilə bağlıdır. Digərləri isə içtimai amillər tərəfindən şərtlənir. Ümumiyyətlə, müasir insanın həyat ritminin yüksəkləyi, bəzən qarşıya qoyulan məqsəd və tələblərin çoxluğu insanda stress və depressiv hallar yaradır.

Məlum olduğu kimi, müasir insan bir çox sosial qrupun, təşkilatın üzvü kimi, müxtəlif roller və vəzifələrin icraçısı olmaq məcburiyyətindədir. Bütün vəzifələrin yüksək səviyyədə yerinə yetirilməsi çox ağır yükdür. Buna görə də bəzən insanlar sosial rulların ziddiyəti ilə üzləşirlər; məsələn: iş həyatında uğurlu bir karyera sahibi yaxşı ailə başçısı kimi vəzifələrində ehmalkarlıq edir, çünki onun vəzifələrindən biri digərinə maneçilik törədir. Geniş yayılmış sosial fakt kimi, bu proses elmi ədəbiyyata "rol münaqişəsi" anlayışı kimi daxil olub. Belə hadisələr insanın şəxsiyyət və fərd kimi parçalanmasına və psixi sağlamlığının pozulmasına gətirib çıxarır. Qısaca demək olar ki, ruhi sağlamlıq insanın psixikası, sosial münasibətləri, ailə və dostları ilə əlaqələri, eyni zamanda, dünyagörüşü, həyata din fəlsəfi baxışı ilə əlaqəlidir.

Müasir dövrde stress, depressiya və s. psixi pozuntuların aradan qaldırılması tamamilə tibbin, daha dəqiq desək, psixoterapiya sahəsinə aiddir. Bunu belə, bu kimi problemlərle mübarizədə müxtəlif mənəvi-dini konsultasiya programlarının tətbiq edildiyi də müşahidə edilir. Bəzi Qərb ölkələrində, əsasən, din xadimləri tərəfindən məhbəuslar, xəstələr və digər psixi dəstəyə ehtiyacı olan həssas qruplar mənəvi konsultasiyaya cəlb olunurlar. Dini inancın insan psixikasına müsbət təsirini nəzər alsaq, belə fəaliyyətin məqsədə uyğun olduğunu deyə bilərik.

Ümumiyyətlə, dini inanc və ruhi sağlamlıq arasındaki münasibətlər müasir din psixologiyasının aktual problemlərindən biridir. Bu məsələnin bir neçə istiqaməti var: ilk növbədə, inancı və ateist fərdlərin stress, depressiya, intihara meyillilik, ümidi və xoşbəxtlik hissi və digər göstəriciləri empirik baxımdan müqayisə edilir. Qeyd edilən sahədə aparılan araşdırmların eksəriyyətində dini inancın ruhi sağlamlığa müsbət təsir göstərdiyi aşkarlanmışdır. Tədqiqatlar göstərir ki, dindar insanlar zərərlə vərdişlərə daha az aludə olur, depressiya, stress və digər psixi pozuntulara daha az məruz qalırlar.

Dini inancla ruhi sağlamlıq arasında əlaqələrin digər bir is-

**s.f.d. Asəf Qənbərov,
Azərbaycan İlahiyyat
Institutunun baş müəllimi**

tiqamətini isə insan xarakterinin formallaşmasında din amilinin rolü məsələsi təşkil edir. Əvvəlkindən fərqli olaraq, burada dinin mənfi rolü nəzərə çarpır. Tədqiqatlara görə, dini bağlılığı yüksək olanlarda fərqli dünyagörüşünə qarşı nisbətən döyümsüzlük, fərqliliklərə qapalılıq müşahidə edilir. Sonuncu halda dinin mahiyyəti, Tanrı təsəvvürü, dindarlığın təzahür forması mühüm rol oynayır.

Tanınmış psixoloq Erix Fromm dinləri avtoritar və humanist olma baxımından fərqləndirərək, döyümsüzlük, kobudluq və digər neqativ halların avtoritar - tanrımrəkəzli, qadağalar qoyan din ilə əlaqələndirmişdir. Yəni dinin mahiyyəti, Tanrı təsəvvürü, dinin həyata baxışı və digər amillər insan şəxsiyyətinə müxtəlif dərəcədə təsir edir; məsələn: cəzalandırıcı Tanrı təsəvvürünü mənimseyənlər, əlbəttə ki, fərqli dinə mənsub olanlara qarşı döyümsüzlük nümayiş etdirəcəkdir.

Yuxarıda qeyd edilən səbəblərdən əlavə, insanın stresse məruz qalmaması, demək olar ki, mümkün deyildir. Hər həs həyatın çətinlikləri ilə üzləşdikdə streslə qarşılaşır. Əslində, bu təbiidir, çünki stess organizmin fövqəladə vəziyyətlərdə verdiyi təbii reaksiyadır. Əsas problem stressin öhdəsindən gəlmək və onun xroniki depressiyaya aparıb-çıxarmamasına çalışmaqdır. Buna görə də ilk növbədə, sağlam fiziki və psixi həyat sürmək, daha sonra isə tibbi profilaktika böyük əhəmiyyət kəsb edir. Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, qədim dövrlərdə ruhi xəstəliklər, ümumiyyətlə, şər qüvvələr - ruhlar, parilar, cinlər və s. ilə əlaqələndirilir, bunların mənimsəcisi ilə də sadəcə, kilsə, ruhaniyyət, şamanlar məşğül olurdular. Qədim dövrün məhdud dünyagörüşü üçün xarakterik olan belə praktikaların bəzi qaliqları, təəssüf ki, günümüzdə də davam edir.

Məlum olduğu kimi, yanlış təsəvvürlərdən irəli gələrək, bəzi ruhi xəstəliklər insanların

bədəninə yerleşmiş şər ruhlarla əlaqələndirilir. Şər qüvvənin bədəndən çıxarılması üçün "eqzorsizm" - (müsəlman toplumlarda cinçixarma, şeytançixarma) ayını həyata keçirilirdi.

Orta əsrlərdə böyük fəsadları olan eqzorsizm ayını Katolik Kilsəsi tərəfindən bir müalicə üsulu kimi mənimsemilmişdi. Təəssüf doğuran hal odur ki, bu praktikaya dünyada və müsəlman cəmiyyətlərdə hələ də etibar edən insanlar, dini cərəyanlar mövcuddur. Belə praktikalara müvəqqəti təskinedici funksiyası olsa da, xəstəliyin müalicəsi ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Həmin xəstəliklərin sırf psixoloji və fizioloji problemlərdən irəli gəldiyi artıq tibbə məlumdur.

Bununla belə, stress və depressiv halların aradan qaldırılmasında dinin təsəlliədici və kompensasiya funksiyalarından yararlanmaq mümkündür. Şübhə yoxdur ki, Allah inancı, axırət inancı, ilahi taleyə inanmaq insanlarda möhkəm təsəlli və ümidi qaynağıdır. Dini inancın müasir dövrde də varlığını qoruyub saxlamasının bir səbəbi də məhz onun insan həyatına mənə qazandırması, çətinliklərə mübarizədə ona dəstək olmasının ilə izah edilir. Hətta dini menfi münasibət bəsləyən məşhur psixoanalistik Zigmunt Freud belə dini, bir tərəfdən, obsessiv nevroz, digər tərəfdən, insanın assosial və egoist şüuraltı arzularının (id) tərbiyə edilməsində mühüm rol oynayan superego və ya vicedan kimi çıxış etdiyini etiraf edir. Bütün hallarda, ruhi sağlamlığın qorunmasında din amilinin nəzərə alınması mümkünür, mənəvi konsultasiya cəhətdən dindən yararlanmanın məqsədəyən olduğunu olduğunu hesab edirəm.

Bütün dinlərdə, eləcə də İslama ruhi sağlamlığa əhəmiyyət verilir. Bir qayda olaraq, ruhi sağlamlığın əsas şərti Allaha, axırətə inam və saleh əmələr hesab edilir. Bu məqamlara toxunan nüanslara həm ayələrdə, həm də hədislərdə geniş verilir; məsələn: Quranda "qəlbərin ancaq Allahu xatırlamaqla rahatlıq tapacağı" vurgulanır, Allaha və axırət gününə iman edənlər müjdələnir, bəla və müsibətlə üzləşənlərə bütün hadisələrin Allahın təqdiri ilə baş verdiyi xatırladılır, təskinlik verilir. Yuxarıda da qeyd olunduğu kimi, dinin təsəlliədici funksiyası, sadəcə, İslama deyil, bütün dinlər üçün xarakterik olan əlamətdir. Xüsusi, ölüm qorxusunun öhdəsindən gəlmək baxımından dini dünyagörüşü çox əhəmiyyətlidir.

Məhz buna görə dinlərin əsas təlimlərdən bir olan ölüməndən sonrakı həyata və hesab verməyi inamın insanların həyata və ölümə mənə qazandırmasında və məsuliyyətli həyat sürmələrində mühüm rol oynayır.

İnstitutun fəaliyyəti və tədris ilinə hazırlıqla bağlı iclas

12 sentyabr 2019-cu il tarixdə İnstitutun fəaliyyəti, tədris ilinə hazırlıq və ali təhsil ocağının qarşısında duran vəzifələrlə bağlı iclas keçirilib.

Aİİ rəhbərliyinin və əməkdaşlarının iştirak etdikləri tədbirdə İnstitutun fəaliyyəti ilə bağlı yekun hesabat, ali təhsil müəssisəsinin yeni tədris ilinə hazırlığı və qarşıda duran vəzifələr müzakirə olunub.

Rektor Ceyhun Məmmədov İnstitutun müəllimlərini və işçilərini tədris ilinin başlanması münasibətlə təbrik edib, gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıb.

Daha sonra rektor ali təhsil müəssisəsinin bu gündək gördüyü işlərdən, həyata keçirdiyi layihələrdən və qarşıda duran vəzifələrdən bəhs edib.

C.Məmmədov bildirib ki, bütün sahələrdə olduğu kimi, ölkəmizdə də təhsil, mədəniyyətə, milli-mənəvi dəyərlərin qorunmasına xüsusi diqqət ayrıılır. Əsası ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan dövlət-din siyasetini hazırlıqda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin uğurla davam etdiridiyi, təhsil və elm sahəsinə xüsusi diqqət və qayğı göstərildiyini vurğulayıb.

Aİİ-nin məqsəd və vəzifələrdən, hədəflərdən danışan C.Məmmədov zəngin dünyagörüşünə və yüksək mədəniyyətə malik, dərinbilikli, vətənpərvər mütəxəssislərin yetişdirilməsinin İnstitutun əsas vəzifələrdən olduğunu nəzərə çatdırıb. Bildirib ki, var güümüzlə tələbələrin bilik və bacarıqlarının artırılması, şəxsiyyət kimi formalaşması üçün çalışmalıq.

Institutun yeni tədris ilinə tam hazırlığını bildirən rektor ali təhsil müəssisəsinin binasında təmir işlərinin aparıldığı, tələbə qəbulunun uğurla başa çatdırıldığını, bir sıra dərsliklərin üzərində işlərin yekunlaşdığını, kitabların nəşr edildiyini, qəzet və jurnallarımızın işıq üzü gördüğünü qeyd edib. Yeni müəllimlərin əməkdaşlarımızı sırasına daxil olduğunu bildirən rektor vurğulayıb ki, məqsədimiz öz sahələrinin peşəkarı olan mütəxəssisləri işə cəlb etməkdir.

Daha sonra rektor İnstitutun qarşıda duran vəzifələrdən bəhs edib. Bildirib ki, mövcud ixtisas üzrə dünya təcrübəsinin öyrənilməsi üçün xarici ölkə universitetləri ilə əlaqələrin quşulması, dərsliklərin, ilahiyyat sahəsində elmi tədqiqatların çap olunmasına səylə çalışmalıdır. C.Məmmədov məzun bazasının yaradılmasının, Kariera Mərkəzinin təşkilinin başa çatdırılmasının zəruriliyini vurğulayıb.

Sonda bir sıra təşkilati məsələlər müzakirə olunub.

Azərbaycan ədəbiyyatında multikultural və tolerant dəyərlər

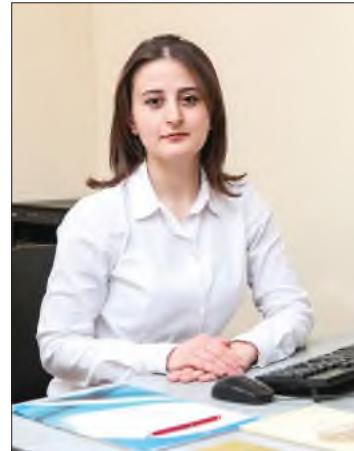
Multikulturalizm dedikdə çoxmədəniyyətlilik, etnik, irqi, dini-mədəni müxtəlifliklər və dəyərlər nəzərdə tutulur. Bu həm də eyni bir ölkədə yaşayışın müxtəlif xalqların nümayəndələrinin mədəniyyət hüquqlarını tanrıyan humanist dünyagörüşü olan siyasətdir. Multikulturalizmin əsasını tolerantlıq, qanunlara hörmət, insanların azadlığına rəğbət hissi təşkil edir.

Sərg ilə Qərbin qovşağında yerləşən, müxtəlif sivilizasiyaların məkanı olan Azərbaycan tarix boyu öz mədəniyyətini qoruyub və inkişaf etdirib. Respublikamız əsrlər boyu milli-mədəni rəngarənglik mühitinin formalaşdığını, ayrı-ayrı milletlərin və konfessiyaların nümayəndələrinin sülh, əmin-amənlilik, qarşılıqlı anlaşma və dialoq şəraitində yaşıdagı bir diyardır. Dərin kök salmış multikulturalizm və tolerantlıq dəyərlərinin tarixi çox qədimdir. Bu gün Vətənimizdə başqa xalqların nümayəndəleri öz ana dillərində təhsil ala bilir, öz dini inanclarına uyğun ibadət edir, heç bir ögey münasibətlə üzləşmərlər. Bu gün isə çoxəsrlik multikulturalizm və tolerantlıq dəyərləri milli kimliyindən, dilindən, dinindən asılı olmayıaraq, Azərbaycan Dövlətinin hər bir vətəndaşının həyat tərzinə əvvəlib.

Asiya ilə Avropa arasındakı körpü olan tolerantlıq ənənələri və dirlərarası dialoqa dair nümunəvi modelə malik Azərbaycanda multikulturalizmin banisi ümummilli lider Heydər Əliyevdir.

Əsası Ulu Önder tərəfindən qoyulmuş Azərbaycançılıq ideologiyası özündə ölkədəki bütün xalqların və etnik qrupların birliyini, həmrəyliyini əks etdirir.

Azərbaycanda kultural mədəniyyətin müasir tələblər seviyyəsində inkişafının, ölkədə sabitliyin və tərəqqinin əsas amil olduğunu nəzərə alan ümummilli liderimiz multikulturalizmin siyasi və hüquqi müstəvidə yerini müəyyənləşdirib. Dahi öndər Azərbaycanın uğurlu inkişafı üçün dəqiq ideoloji hədəf seçib və öz uzaqgörən, müdrik

Gülnar Quluzadə,
Aİİ-nin mətbuatla iş üzrə aparıcı mütəxəssisi

siyasetlə illərlə formalasın çoxmədəniyyatlilik ənənəsini inkişaf etdirərək onu keyfiyyətcə yeni mərhələyə qaldırıb. Ulu Öndərin siyasi iradəsi nəticəsində Azərbaycan tarixən sahib olduğu tolerantlıq və multikulturalizm ənənələrini hüquqi və siyasi müstəvidə yenidən bərpa edib.

Multikulturalizm siyaseti Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən bu gün də uğurla inkişaf etdirilir. Ölkəmizdəki tolerantlıq mühitinin əsasında duran mühüm amillərdən danışarkən, ilk növbədə, siyasi sabitliyi, sosial və iqtisadi inkişafi qeyd etmək vacibdir. Ölkə başçısı müxtəlif tədbirlərdə, irimiqyaslı beynəlxalq toplantılarda çıxışı zamanı mütləq multikulturalizm məsələsinə yer ayırır və bunun vacibliyini vurgulayır. Təsadüfi deyil ki, dövlət başçısının qərarı ilə 15 may 2014-cü ildə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi yaradılıb.

Multikulturalizmi bir dəyər sisteminə çevirən Azərbaycanda çoxmədəniyyətliliyin inkişafı istiqamətində aparılan məqsəd-yönlü siyaset bu gün dünyanın bütün sivil cəmiyyətlərində müsbət qarşılınır. Ölkəmizdə ta qədim zamanlardan mövcud olan tolerant və dözümlülük mühiti həyatımızın bütün sahələrini əhatə edir.

Tolerantlıq və multikulturalizm həyatımızın məişət, siyaset, iqtisadiyyat kimi sahələrinə nüfuz etdiyi kimi, həm də Azərbaycan ədəbiyyatında və inceşəntində böyük yer tutur. Belə ki, orta əsrlər Azərbaycan poeziyası nümayəndələrinin əsərləri də ümuməşəri dəyərlərinin təbliği məsələsində başlıca yerlərdən birini tutur. Nizami Gəncəvinin (1141-

1209) əsərləri bu cəhətdən xüsusilə fərqlənir. Onun yaradıcılığında multikulturalizm və tolerantlıq elementlərinə rast gəlmək mümkündür. Nizami Gəncəvi üçün şəxsiyyətin ən yüksək meyarı İnsanlıq idi. İraqi, milli və dini ayri-seçkiliyi qəbul etməyən dahi şairin qəhrəmanları içərisində türk, fars, ərəb, hindli, çinli, həbəş, yunan, gürcü və başqa xalqların nümayəndələrinə rast gəlirik.

Dahi Nizami ilə yanaşı, digər mütəfəkkirlerimizin əsərlərində də bu kimi elementlərə tez-tez rast gəlmək olar. Məsələn, Qaf-qazda və Avropada məşhurlaşan, Qurban Səidin "Öli və Nino" əsəri də azərbaycanlı gencələr gürçü qızının məhəbbətindən bəhs edir. Bu da Azərbaycan xalqının tolerantlıq ənənələrinin təcəssümünə bir nümunədir.

Azərbaycanın xalq yaradıcılığı olan dastanlar da, atalar sözlərində, zərb məsəllərdə də digər xalqların adları tez-tez çəkilir, onların azərbaycanlılarla qarşılıqlı münasibətlərinə geniş yer verilir. Keçmişimizi qoruyub yaşadan və bunu gələcək nəsillərə daşıyan "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanında Azərbaycançılıq anlayışı ilə yanaşı, xalqımızın malik olduğu multikultural və tolerant xüsusiyyətlər də əksini tapıb. Azərbaycan xalqının ən qədim və millimənəvi dəyərlərini təcəssüm etdirən "Koroğlu" dastanında tolerantlıq və multikulturalizm dəyərlərini açıq-aydın görmək mümkündür. Şifahi xalq ədəbiyyatının qiymətli əsərləri olan hər iki dastanda xalqımıza məxsus qəhrəmanlıq, vətənpərvərlik, humanizm, dostluq, qardaşlıq, qonaqsevərlik və başqa xüsusiyyətlər demək olar ki, öz parlaq bəddi ifadəsinə tapıb. Azərbaycan ədəbiyyatına nəzər salsaq, bu siyahını sonsuza qədər uzada bilərik. Tolerantlıq, başqa xalqların mədəniyyətinə, ədəbiyyatına, adət-ənənələrinə hörmət, Azərbaycanda qədim zamanlardan mövcud olub. Bu gün həmin dəyərlər yüksək səviyyədə qorunur və inkişaf etdirilir. Ölkəmizdə multikulturalizmin qorunması və inkişaf etdirilməsi xalqımızın həyat tərzi, dövlət siyasetinin prioritet istiqamətlərindən biridir.

Katırladaq ki, Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu kitab və dərsliklərin nəşri ilə bağlı bir sıra layihələr həyata keçirir. "İlahiyyat nəşrləri" adı altında layihəyə İnstitutun müəllimlərinin və bu sahədə çalışıyan mütəxəssislərin kitablarının nəşri daxildir. Bununla yanaşı, İnstitutun qarşısına qoyduğu məqsədlərdən biri də ilahiyyat sahəsində problemləri araşdırmaq, beynəlxalq standartlara cavab verən tədqiqatlar aparmaq və onları çap etdirməkdir.

Aİİ-də sınaq dərsləri təşkil olunub

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunda müəllimlərin işə qəbulu ilə əlaqədar sınaq dərsləri keçirilib. Sentyabrın 12-də baş tutan demo dərslərdə İnstitutun rektoru və müəllimləri iştirak ediblər. Dərslərin təşkilində əsas məqsəd öz sahəsində dərin biliklərə malik peşəkar mütəxəssislərin işə cəlb edilməsidir.

Qeyd edək ki, ali təhsil müəssisəsində obyekтивlik naminə və məqsədə nail olmaq üçün kadrların seçimində xüsusi diqqətlə yanaşılır. Yeni kadrların işə qəbulunu komissiya icra edir. Üç mərhələdən ibarət seçimdə önce CV-lər nəzərdən keçirilir. Müsahibəyə dəvət olunan və uğurla keçən namizədlər sınaq (demo) dərsinə cəlb edilir. Burada müəllimlərin təqdim etdiyi fənn barədə ümumi bilik və bacarıqlarına, mövzunu tam və açıq surətdə izah etməsinə, müasir dərs vəsaitlərindən istifadəsinə diqqət yetirilir. Sonda komissiya üzvlərinin və ixtisas müəllimlərinin iştirakı ilə işə qəbulu bağlı yenek qərarlar verilir.

Məlumat üçün bildiririk ki, İnstitutda yüksəkixtisəli kadrların, peşəkar mütəxəssislərin hazırlanması məqsədi ilə tələbələrə dini elmlərə yanaşı, Fəlsəfə, Sosiologiya, Psixologiya, Multikulturalizm, Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti, İnformatika və digər sosial, humanitar elmlər tədris olunur. Eyni zamanda, İnstitut fəaliyyətində müxtəlif dünya ölkələrinin aparıcı ali təhsil müəssisələrinin təcrübələrindən yararlanmaq, tələbə-müəllim münbadiləsi həyata keçirmək məqsədilə beynəlxalq əməkdaşlıq əlaqələri qurur.

"Azərbaycanda dövlət-din münasibətləri: tarix və müasirlik" kitabı çapdan çıxbı

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun rektoru ilahiyyat üzrə fəlsəfə doktoru Ceyhun Məmmədovun "Azərbaycanda dövlət-din münasibətləri: tarix və müasirlik" kitabı Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin tabeliyində olan Mənəvi Dəyərlərin Təbliği Fonduñun dəstəyi ilə nəşr olunub.

Kitab "Azərbaycanda dövlət-din münasibətləri", "Dövlət-din münasibətlərinin hüquqi tənzimlənməsi", "Azərbaycanda din təhsili" fəsilərindən ibarətdir. Yeni nəşrdə Azərbaycanda dövlət-din münasibətlərinin üç mərhələsi - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti, sovet və müstəqillik dövrlərinin tarixi tədqiq edilir. Həmin vaxtlarda dina münasibət, bu sahədə görülən işlər, həyata keçirilən tədbirlər haqqında geniş məlumat verilir. Azərbaycanda din təhsilinin tarixinə, dövlət-din münasibətlərinin hüquqi aspektlərinə, radikalizmlə mübarizə sahəsində son illər görülen işlərə toxunur.

Müəllif kitabda qeyd edir ki, Azərbaycan qədim dövrlərdə müxtəlif dinlərin yayıldığı, sülh və əmin-amənlilik şəraitində yaşıdagı məkan olmuşdur. Burada yaşayan ayrı-ayrı dinlərin mənsubları tarixin heç bir dönmənde ayrı-seçkiliyə məruz qalmayıblar.

Elmi tədqiqat əsəri dinsünaslar, ilahiyyatçılar, şərqşünaslar, tarixçilər, dinlə əlaqəli sahələrdə tədqiqat aparan mütəxəssislər, həmçinin ali məktəb müəllimləri və tələbələri üçün nəzərdə tutulub.

Katırladaq ki, Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu kitab və dərsliklərin nəşri ilə bağlı bir sıra layihələr həyata keçirir. "İlahiyyat nəşrləri" adı altında layihəyə İnstitutun müəllimlərinin və bu sahədə çalışıyan mütəxəssislərin kitablarının nəşri daxildir. Bununla yanaşı, İnstitutun qarşısına qoyduğu məqsədlərdən biri də ilahiyyat sahəsində problemləri araşdırmaq, beynəlxalq standartlara cavab verən tədqiqatlar aparmaq və onları çap etdirməkdir.

“ÖLÜM VAR Kİ, HƏYAT QƏDƏR ŞƏRƏFLİ...”

Mübariz Əhmədov

Ana Vətən! Varmı bu iki kəlmədən daha əziz, daha doğma başqa söz? Dünyaya göz açdığını ilk andan Vətən də anatə öz isti ağuşunu açır bizlər. Bize öz son-suz nemətlərini bəxş edən Vətəni qorumaq isə sadəcə olaraq borcumuzdur. Düşmən tapdağı altında olan, günahsız insanların qanı ilə boyanan, saysız şəhid veren torpaqlarımızı yadellilərin işgalından azad etmək üçün mübarizə aparmalıyıq! Azərbaycanın ərazi bütövlüyü naminə mücadilə etməliyik. İnanıram ki, bunun üçün dövlətçilik şüuruna malik olan hər kəs əbədiyasar şəhidlərimiz kimi əl-lərindən gələni edəcəkdir.

Torpaq, xalq, millət üçün bir an belə düşünmədən canını fəda edən və qəhrəmanlıq səhifəsində iz qoyan şəhidlərimizdən biri də Mübariz Əlizadə oğlu Əhmədovdur.

Mübariz Əhmədov 1 yanvar 1963-cü ildə sadə müəllim ailəsində dünyaya gəlib. Vətənpərvər bir ailənin övladı kimi, milli ruhda tərbiyə alan Mübarizin böyüdücə Vətənə olan məhəbbəti, bağlılığı daha da artıb. Orta məktəbdə oxuyan zaman filmlərdə döyüş səhnələrini xüsusi maraq və həvəsle izləyəmiş. Zaman keçdikcə bu maraq onda gələcəklə bağlı arzuya çevrilib. Qaratepe kənd orta məktəbinin 8-ci sinfini fərqlənmə ilə bitirən Mübariz bundan sonra təhsilini ölkə hüdudlarından kənardə almaq qərarına gəlib. O, 1977-ci ildə imtahandan müvəffəqiyətlə keçərək, indiki Sankt-Peterburg şəhərində yerləşən "Kino" texnikumuna daxil olub. Orta təhsilini rus bölməsinde bitirdiyi üçün orada təhsil almaq ona heç bir çətinlik yaratmır.

...Mübariz Vətənindən cəmi 4 ay ayrı qala bilir. Vətəndən uzaqda el-oba, torpaq həsrəti çəkən Mübariz çox keçmir ki, geri qayıdaraq təhsilini doğma məktəbində davam etdirir. Qurğubət eldə yaşaya bilməyən, qəlbə Vətən eşqi ilə döyünen gənc özü də bilməzdi ki, qısa zamandan sonra müqəddəs torpaq uğrunda canını bir an belə düşünmədən fəda edəcək.

Tam orta məktəbi bitirdikdən sonra, 1980-ci ildə Azərbaycan Pedaqoji Dillər İnstitutuna daxil olur. Üçüncü kursda oxuyan zaman ona hərbi xidmətə çağırış gəldiyindən, təhsilini müvəqqəti olaraq dayandırıb, hərbi xidmətə yola düşür.

...Mübariz 1985-ci ildə ordudan tərxis olunur. Geri

qayıtdıqdan sonra natamam qoymuş ali təhsilini uğurla davam etdirərək başa vurur.

Məlum olduğu kimi, XX əsrin 1980-ci illəri tarixe Azərbaycan xalqının siyasi oyanışı kimi yazılıb. Həmin illərdə keçirilen etiraz mitinqlərində fəal çıxış edən Mübariz Əhmədov az sonra Meydan hərəkatının iştirakçısı olur. Azərbaycanda Milli Azadlıq Hərəkatına çəvrilən bu oyanışı böyməq üçün ozamankı həkimiyət dairələri müxtəlif yollara əl atırdı. Mübariz erməni basqınçılarının

Azərbaycan torpaqlarına hücumunun qarşısını almaq üçün yaranmış özünümüdafiə batalyonuna yazılın könüllülərdən idi. Qarabağ müharibəsində torpaqlarımızın müdafiəsi uğrunda vuruşmağa gedən ilk sabırabadlı da Mübariz olub. Əhmədov Ağdamda "N" sayılı hərbi hissənin yaradıcılarından biri kimi, döyüslərə rota komandiri kimi daxil olur. Döyüslərdə igidiyi və casarəti ilə fərqlənən Mübarizə 1991-ci Müdafiə Nazirliyinin xətti ilə Türkiyədə hərbi məktəbdə təhsil almaq təklif edilir. O isə Qarabağda vuruşmayı üstün tutaraq, təklifə razılıq vermir. Bir böyük komandiri kimi Əhmədov böülüyü ilə birgə dəfələrlə erməni qoşunlarının hücumlarını dəf edib, Ağdamdan Laçına gedərkən mənfur düşmən tərəfindən əsir götürülən üç həmyerlimizi ugurlu hərbi əməliyyatdan sonra geri qaytarır. Yüksəklükde yerləşməsinə baxmayaraq,

Xramut kəndini çətinliklə olsa, almağa nail olur. Cəsur komandirimizin həyata keçirməye hazırlaşlığı hərbi əməliyyatları, planları var idi, lakin qəfil partlayan mərmi Mübarizin bu arzularının üstündən əbədi olaraq xətt çəkir.

Mübarizin son döyüşü 1992-ci ilin 24 sentyabrında Ağdamın Abdal Gülablı kəndində olur. Gecə saat 1-2 radalərində həyəcan sıqnalı verilir.

...Abdal Gülablı kəndi ermənilərdən azad edilməli idi. Gecə qaranlıq və güclü yağış yağıdığından, hər yer palçıq idi. Əlverişsiz hava şəraitine baxmayaraq, döyüş səhər saatlarında qədər davam edir. Mübariz heç nədən çəkinmədən irəliyə gedirdi. Yüksəklükdən ətraf yaxşı göründüyü üçün həmin döyüşdə düşmən tərəfindən 3 tankımız vurulur, xeyli sayda yaralımız olur. Yağış kimi yağan gülələrin altında, palçıqda sürüne-sürünə döyüş əməliyyatını sona qədər davam etdirməyə çalışın Mübariz bütün çətinliklərə baxmayaraq, geri dönmək haqqında qəti düşünmürdü.

...Qəflətən yaxınlıqda partlayan mərmi qəlpəsi Mübarizin çiynini parçalayır. O, çəkdiyi əzablarla rəğmən son ana qədər silahi yerə qoymayıb, yalnız mübarizə aparmaq haqqında düşünür. Yaralandığı an yoldaşları onu döyüş zonasından uzaqlaşdırmağa nail olsalar da, artıq çox gec idi. O, yaşamaqdan doymadığı heyət ilə erkən yaşıda vidası.

...Ömrünün 29-cu payızında gözlərini əbədi olaraq yuman Mübariz Əhmədov özündən sonra qəhrəmanlıq tarixi yazüb getdi. Qısa həyatını casarətli, qorxmaz, inamlı addımları ilə unudulmaz edən şəhidin əziz xatirəsinə Sabirabad rayonunda büstü qoyulub. Şəhid Əhmədov Sabirabad rayonunun Qaratəpə kəndindəki Şəhidlər xiyabanında dəfn edilib. Mübariz Əlizadə oğlu Əhmədov ölümündən sonra - 16 sentyabr 1994-cü il tarixli 203 sayılı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Fermanı ilə Azərbaycan Respublikasının en yüksək fərqlənmə dərəcəsi olan "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adına layiq görülib.

Sonda onu da qeyd edim ki, Vətənimizin işqli gələcəyi naminə hər bir vətəndaş onu keçmişin əzablarından xilas etmək istəyi ilə yaşaymalıdır. Bu inamlı yolda bizim ümidi gənclər və gələcəyimizin qurucusu olan usaqlardır. Övladlarımızı Vətən sevgisi ilə tərbiyə etmək hər bir azərbaycanlı ailənin borcudur. Davamlı olaraq vətənpərvəlik hissini aşılamaqla körpələrimizin Vətənə bağlı, layiqli, dəyərli şəxsiyyət kimi inkişaf etmələrinə kömək etmiş olarıq. Vətənə olan məhəbbətimizi yalnız sözə deyil, əməllərimizlə də göstərməliyik.

**Ə Aişə Baxşiyeva,
Aİİ-nin Tədris şöbəsinin
əməkdaşı**

KƏRBƏLA HADİSƏSİ

Bəşər tarixində baş vermiş elə hadisələr mövcuddur ki, bunlar dönüş nöqtəsi hesab olunur. Bele olaylar nəticəsində cəmiyyət, sanki yuxudan oyanır, həyatında yeniliklər baş verir. Bu hadisələrdən biri də Həzərət Peyğəmbərimizin sevimli nəvəsi İmam Hüseynin (ə) Kərbəlada yaxınları ilə birləşdə şəhid edilmişdir.

Aslan Həbibov,
Azərbaycan İlahiyyat
Institutu İslamsünnətlər
kafedrasının müəllimi

Həmin kədərli vaxtdan 1339 il ötür və yenidən məhərrəm ayındayıq. Aradan uzun müddət keçməsinə baxmayaraq, Kərbələ müsibəti müsəlmanların gündəmini məşğul etməkdə davam edir.

Bu qırğın nə üçün baş verdi? Hz. Peyğəmbərin (s) əziz nəvəsi və yaxınları hansı səbəbə görə faciəli şəkildə şəhid edildilər? Bu suallara doğru cavab vermək üçün Kərbələ hadisəsini olduğu kimi qiymətləndirmək lazımdır.

Kərbəlada baş verənlər, həqiqətənmi, iki ərəbin hakimiyyət mübarizəsi idi? Bəlkə mübarizənin kökündə iki qəbilə arasında keçmişdən gələn ədavət dayanırdı? Azğınlaşmış bir tayfanın intiqam duyğusu ilə hərəkət etməsinin törədilmiş qətləmə aidiyyəti var idimi?

Bütün bu deyilənlərin heç biri Kərbələ hadisəsinin gerçək mahiyyətini ortaya qoymaq üçün kifayət etmir. Əslində, Kərbəlada baş verənlər "haqq-batıl" mübarizəsinin parlaq təzahürü idi.

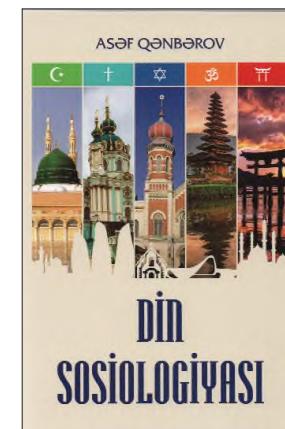
"Haqq-batıl" mübarizəsi bəşər tarixində müxtəlif formalarда təzahür etmişdir. Bu mübarizədə rollar dəyişsə də, mahiyyət eyni olaraq qalmışdır.

"Haqq-batıl" mübarizəsi daha əvvəl Habil-Qabil, Hz. Musa-Firon, Hz. İbrahim-Nəmrud, Hz. Məhəmməd (s)-Məkkə müşrikələri və digər formalarda təzahür etmişdir. Növbəti mərhələ isə İmam Hüseyn (ə)-Yezid timsalında bir daha özünü göstərdi.

Bir tərəfdə Allahın əmərlərini ayaqlar altına alan və cəmiyyəti yenidən cahiliyyə dövrünə qaytarmaq istəyən Yezid, digər tərəfdə babasının gətirdiyi dini ayaqda saxlamağa çalışan İmam Hüseyn (ə). Bir tərəfdə məqsədinə nail olmaq üçün hər cür zülmə əl atan Yezid, digər tərəfdə nəyin bahasına olursa-olsun, məzlumun yanında olmaq istəyən İmam Hüseyn (ə). Xülasə, bir tərəfdə nəfəsinin quluna çevrilən Yezid, digər tərəfdə, sadəcə, Allahın razılığını elə etmək üçün canından keçən İmam Hüseyn (ə)...

İmam Hüseyn (ə) Kərbəlada göstərdi ki, insan ali dəyərlər uğrunda sahib olduğu hər şeyi fəda etməyi bacarmalıdır. Məhz bu şəxslər adlarını tarixə qızıl hərflərle yazdırır, dünya var olduqca, insanların yaddaşında daimiliklərini qorumaqda davam edirlər.

"Din sosiologiyası" kitabı işıq üzü gördü

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun (Aİİ) müəllimi, sosiologiya üzrə fəlsəfə doktoru Asəf Qənbərovun "Din sosiologiyası" kitabı Aİİ Elmi Şurasının qərarı və Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin tabeliyyində olan Mənəvi Dəyərlərin Təbliği Fonduñun dəstəyi ilə nəşr olunub.

Sosiologiya üzrə fəlsəfə doktoru A. Qənbərov kitabə yazdıqı "Ön söz"də bildirib ki, Din sosiologiyası ilə bağlı Azərbaycan dilində tədqiqatların azlığı və müstəqil əsərlərin isə ümumiyyətlə, mövcud olmaması bu əsərin yazılışının əsas səbəblərindəndir. Müəllif qeyd edib ki, kitab həm Din sosiologiyası ilə bağlı ümumi təsəvvür yaradacaq, bu sahəyə tədqiqatçıların marağını artıracaq, həm də Dinşünaslıq sahəsində elmi ədəbiyyatın zənginləşdirilməsinə töhfə verəcəkdir.

Qeyd edək ki, kitab elmi tədqiqatçılar, sosioloqlar, dinşünaslar, ali məktəb müəllimləri, tələbələr, habelə geniş oxucu kütüsləri üçün nəzərdə tutulub.

Kitab "Sosiologiya elminin giriş", "Din sosiologiyası elm kimi", "Dinin sosioloji konsepsiyanının əsas istiqamətləri" olmaqla üç hissədən ibarətdir. Elmi tədqiqat əsərində "Din sosiologiyasının təşkül tarixi"; "Din - ictimai fenomen kimi"; "Dini qrupların strukturu və növləri"; "Modernləşmə prosesi və din institutunun qarşılıqlı əlaqələri"; "Yeni dini hərəkatların sosiologiyası"; "Dövlət-din münasibətlərinin sosioloji təhlili"; "Multikulturalizm, etnik mənsubiyət və din" mövzularında və s. fəsiller əksini tapıb.

Məlumat üçün bildirək ki, Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu kitab və dersliklərin nəşri ilə bağlı bir sıra layihələr həyata keçirir. "İlahiyyat nəşrləri" adı altında layihəyə müəllimlərinin və bu sahədə çalışan mütexəssislərin kitablarının müxtəlif dillərdən tərcümə olunan əsərlərinin nəşri daxildir. Eyni zamanda, İnstitutun qarşısına qoymuş məqsədlərdən biri də ilahiyyat sahəsindəki problemləri araşdırmaq, beynəlxalq standartlara cavab verən tədqiqatlar aparmaq və onları nəşr etdirmekdir.

Beynəlxalq Tərcüməçilər Günü qeyd olundu

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu 27 sentyabr 2019-cu il tarixdə Beynəlxalq Tərcüməçilər Günü ilə bağlı tədbir keçirib. Dini ədəbiyyatın Azərbaycan dilinə tərcümə edilməsi, mövcud vəziyyət və perspektivlərlə bağlı müzakirələr aparılıb.

Tədbirdə çıxış edən Aİİnin rektoru C.Məmmədov ölkəmizdə təhsilin ve elmin inkişafına xüsusi diqqət və qayğı ilə yanaşdığını, gənclərimizin Vətənin uğurlu gələcəyi namına peşəsinin mütəxəssisi olması üçün qətiyyətli addımların atıldığını vurğulayıb. Qeyd edib ki, dini ədəbiyyatla rəhbər, mənbələrin eksəriyyətinin ərab, fars, ingilis və digər dillərdə olmasını, ölkəmizin beynəlxalq konfranslarda layiqinə təmsil edilməsinin gərəkliyini nəzərə alaraq, İlahiyyat İnstitutu tələbələrinin - gələcəyin ilahiyyatçılarının xarici dilləri bilməsi vacibdir. C.Məmmədov bu səbəbdən Aİİ-də xarici dillerin öyrədiməsinə xüsusi diqqət yetirildiyini, bununla bağlı ödənişsiz kursların təşkil edildiyini nə-

zərə çatdırıb. Qeyd edib ki, dini ədəbiyyat Azərbaycan dilinə tərcümə edilərkən yerli şərait, ölkəmizdəki dövlət-din münasibətləri, tolerant və multikultural mühit nəzərə alınmalıdır.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi Dinişünnət ekspertizası səbəsi müdirinin müavini Mahir Qəniyev "Dinişünnət ekspertizası: hüquq və təcrübə" mövzusunda məruzə ilə çıxış edərək bildirib ki, dinişünnət ekspertizası birbaşa ictimai maraqları təmin edir. O, beynəlxalq hüquq və təcrübədən nümunələr gətirməklə dini ədəbiyyatların müvafiq qaydada yoxlama prosesindən keçərək əp edildiyini və yayıldığını vurğulayıb. M.Qəniyev daha sonra qeyd edib ki, təqdim olunan ədəbiyyat insan pərvərlik prinsiplərinə zidd deyilsə; dini nifrat və düşmənciliyə rəvac verəcək, dinlər və məzheblərarası münasibətlərə xələl gətirəcək fikirlər yer almırsa; ölkəmizdəki mövcud dini duruma, tolerant və multikultural mühitə mənfi təsir göstərəcək ifadələr eks

olunmursa, bu kitabın ölkə ərazisində çapı və yayılmasına heç bir qadağa yoxdur.

Filologiya elmləri doktoru professor Nəsrulla Məmmədov "Sakral mətnlərin üslub xüsusiyyətləri" mövzusunda çıxış edib. Qeyd edib ki, dini mətnlərin tərcüməsi zamanı müəyyən prinsiplərə riayət edilməlidir.

N. Məmmədov vurğulayıb ki, tərcümə olunan sakral mətnlər sözbəsəz deyil, həm də mənaya ehtiva edərək tərcümə olunmalıdır. N. Məmmədov tərcümə işinin spesifikasiyi ilə bağlı məsələlərə də aydınlıq gətirib. Vurğulayıb ki, hər hansı bir əsər dilimizə çevrilərkən, onun mahiyyətinin düzgün çatdırılması əsas şərtidir.

Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Elvüsal Məmmədov Azərbaycanda tərcümə işinin mövcud durumundan bəhs edib. Bu sahənin təkmilləşdirilməsinin vacibliyini bildirən məruzəçi dünyadan aparıcı ölkələrinin təcrübəsindən yarananın zəruri olduğunu vurğulayıb. Qeyd edib ki, mədəniyyətlərin integrasiyası, elmi biliklərin mübadiləsi tərcümə sayesində mümkündür.

Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru dosent Ələddin Melikov "Leypsiq tərcüməşünaslıq məktəbi aspektindən dini və fəlsəfə tərcümələrin hermenevtik və praqmatik problemləri" mövzusunda çıxışı zamanı bildirib ki, tərcümə işinin tarixinə nəzər salsaq, bu sahənin ölkənin, xalqın taleyində, mədəniyyətin, elm və təhsilin inkişafında xüsusi rolu var.

"İslam sivilizasiyası və elm: tarix və müasirlik"

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin hər il

27 mart tarixinin "Elm Günü" kimi təsis edilməsi haqqında Sərəncamının icrası məqsədilə 4 aprel 2019-cu il tarixdə Elm Gününe həsr olunmuş Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu (Aİİ) və Azərbaycan Milli Elmər Akademiyası (AMEA) Gənc Alim və Mütəxəssislər Şurasının birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən "İslam sivilizasiyası və elm: tarix və müasirlik" mövzusunda konfransın materialları nəşr olunub.

Konfransda təqdim edilən məqalələr mövzunun aktuallığı, elmi əhəmiyyəti, əldə olunmuş yeniliklərə və nəticələrə əsasən Təşkilat Komitəsi tərəfindən seçilərək kitaba daxil edilib. Kitabda 17 məqale yer alıb.

Topluda "İslam bioetikasında klonlaşdırma münasibət"; "XIV-XX əsrlərin məşhur azərbaycanlı fiqh alimləri"; "Sənət əsərləri üzərindəki təsvirlər türk - İslam mədəniyyətinin nümunəsi kimi"; "XVIII - XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın maddi mədəniyyətində İslamin rolu"; "Əhməd bəy Ağaoğlunun İslam dinində elmə münasibət haqqında fikirləri"; "Fərabi fəlsəfəsində ilk varlıq anlayışı"; "İslam dininin tətbiqi sənət nümunələrinə təsiri" və digər məqalələr dərc olunub.

Kitaba "Ön söz" yazan Aİİ rektoru i.f.d. Ceyhun Məmmədov qeyd edib ki, ölkəmizdə elmin və təhsilin inkişafına böyük qayğı göstərilir. Bu istiqamətə diqqətin artırılması məqsədilə Respublika Prezidenti İlham Əliyevin 2018-ci il aprelin 9-da Azərbaycanda "Elm Günü"nın təsis edilməsi haqqında Sərəncamına uyğun təşkil olunan tədbirlər gənclərdə tədqiqat sahəsinə maraqlı gücləndirmək məqsədi daşıyır.

C.Məmmədov, həmçinin bildirib ki, Institut gəncləri Din psixologiyası, Din sosiologiyası, Dini tarixi və fəlsəfəsi kimi elm sahələrində tədqiqatlara cəlb edir və bu araşdırılmaların gələcəkdə din sahəsi ilə yanaşı, müxtəlif elm sahələrinə də töhfə verə biləcəyi qənaətindədir.

Aİİ rəhbəri, həmçinin vurğulayıb ki, ali təhsil müəssisəsində gənclərin elmi tədqiqatlara cəlb olunması məqsədilə müxtəlif tədbirlər təşkil edilir. Institutda dini elmlərlə yanaşı, dünyəvi elmlər də tədris olunur. Bu qəbildən olan tədbirlər araştırma aparan gəncləri bir araya gətirərək, fənlərarası istiqamətdə tədqiqatların inkişafına öz töhfəsi ni verəcək.

Tələbələr dərsliklə təmin edilir

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun tələbələri pulsuz dərsliklərə təmin olunur. Dərsliklər tədris olunan bütün fənləri əhatə edib.

Institutda ali təhsilin müvafiq səviyyəsində ixtisas və ixtisaslaşmalar üzrə təhsil proqramlarına uyğun olaraq tədris planı tərtib edilir. Tədris edilən fənlər üzrə dərsliklər müvafiq sahə mütəxəssisləri tərəfindən hazırlanır, aidiyyəti kafedralarda, fakültə elmi şuralarında müzakirəyə çıxarıılır, kənar rəylər alındıqdan sonra, tədris müəssisəsi rəhbərinin imzası ilə qrif əldə etmək məqsədilə nazirliyə təqdim olunur. Təhsil Nazirliyinin Elmi-Metodik Şurası müvafiq bölməsinin müsbət qərarından sonra, ali təhsil müəssisəsinin vəsaiti hesabına çap edilir.

2022-ci ilədək yekunlaşması nəzərdə tutulan dərsliklərin çapına xüsusi diqqətlə yanaşılır. Kitablarda Azərbaycan həqiqətləri, tolerant və multikultural mühit nəzərə alınır. Dərsliklər arasında İslam tarixi, Din sosiologiyası, Din psixologiyası, Din fəlsəfəsi, İslam əxlaqi, İslam iqtisadiyyatı, Quran təcvidi, Əqaid, Ərəb dili, İngilis dili və digər fənləri əhatə edən kitablar mövcuddur. Bunnardan bir neçəsi pilot layihə olaraq tədris üçün tələbələrə təqdim edilib.

Katırladaq ki, Aİİ-də dövlətimizin qayğı və təminatı ilə hər cür şərait yaradılıb, tələbələr dövlət hesabına təhsil almaqla yanaşı, ödənişsiz dil kurslarında iştirak edir, dərslik və geyimlə pulsuz təmin olunurlar.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DİNİ ORUMLULARLA
İS ÜZRƏ DÖVLƏT KOMITƏSİ
AZƏRBAYCAN İLAHİYYAT İNSTITUTU

Tələbə Gənclər Təşkilatı birinci tədris ili tələbələri ilə görüş keçirib

Sentyabrın 17-de Institutun Tələbə Gənclər Təşkilatı (TGT) İlahiyyat fakültəsinin birinci kurs tələbələri ilə görüş keçirib.

AZƏRBAYCAN İLAHİYYAT İNSTITUTU

Güclü təhsilin yeni ümumi

elmi həyatında onların fəal iştirakını təmin etməkdir.

Yeni qəbul olunan tələbələrin Institutda daha rahat uyğunlaşması məqsədilə keçirilən görüşdə F.Yusifova gənclərə təhsil müəssisəsi, tədris prosesi, ictimai işlər, faydalana biləcəkləri resurslar barədə ətraflı məlumat verib. Qeyd edib ki, ali təhsil müəssisəsində gənclərin yüksək səviyyədə təhsil al-

maları üçün lazımi şərait yaradılıb. Tələbələr dövlət hesabına təhsil almaqla yanaşı, ödənişsiz dərslik və geyimlə təmin olunur, pulsuz dil kurslarında iştirak etmək hüququ qazanırlar.

Daha sonra qarşida duran vəzifələr, tələbələrin asudə vaxtlarını daha səmərəli keçirmələri üçün görürlən tədbirlər haqqında söhbət açılıb.

Bir məzunun nəzərindən Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutundakı təhsil həyatım bərədə ümumi təəssürat və bəzi xatirələrimi yazmağa başlarkən, bir etiraf etmək istəyirəm. Belə ki, bir neçə il öncə ali təhsil almaq məqsədilə imtahan verib, Bakı Dövlət Universitetinin İlahiyyat fakültəsinə qəbul olunsam da, istədiyim sahə olmadığından, ali təhsilə həvəs və marağım xeyli azalmışdı. Bu təhsil ocağına addım atarkən rastlaşdırığım mənzərə fikirlərimi tezliklə dəyişdi. Fakültənin abhavası, rəhbərliyin yeni tələbələrə qarşı xüsusi diqqəti, keçilən fənlərin tədris olunma keyfiyyəti məni valeh etdi. Müəllimlərin səmimi rəftarı, doğma münasibəti, dərsdən əlavə daim öyünd-nəsihət verərək bizdə İlahiyyat elminə qarşı məsuliyyət şüuru yaratmaq arzusu məni cəlb etdi. Yuxarı kurs müdavimlərindən də üstün mənəvi məziyyətlər və nümunəvi davranışlar gördükəcə, bu fakültədə tələbə olmağın ilkin sevinci və heyrəti qəlibimə doldu.

Tələbəyə həmişə elm öyrənmək həvəsi aşlayan belə mühitdə dəyərli, sahəsinə kamil şəkildə bələd olan müəllimlər bizə 3 il ərzində bir sıra dini və dünyəvi fənləri tədris etdilər. Müxtəlif elmlərə dair yazılmış qiymətli əsərlərlə zəngin kitabxanamızda tanış olduq. Bu müddətdə paytaxtdakı müxtəlif tarixi abidə və muzeylərə təşkil edilmiş səfərlər də dünyagörüşümüzü artırmaq, həm də asudə vaxtimizi təmin etmək baxımdan faydalı oldu.

Təhsilimizin 4-cü ilinə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin müvafiq Fərmanı ilə 9 fevral 2018-ci il tarixdə təsis olunan Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunda davam etdi. Gənc təhsil ocağı olsa da, işinə istək və diqqətlə yanaşan rəhbərlik və cidd-cəhdələ çalışın peşəkar kollektiv sayəsində tez zamanda bir çox uğurlara imza atdı. İlahiyyat İnstitutu ölkəmizdəki din təhsili sahəsinə yeni nəfəs gətirdi. Dini elmlər daha aydın şəkildə, daha obyektiv halda tədris olunmağa başlandı. Qısa müddət ərzində lazımı dərs kitabları tərtib edilib nəşr olundu və tələbələrə pulsuz paylandı. Dünyəvi fənlərin tədrisi də genişləndirildi. Habelə Yəhudilik və Xristianlığın müqəddəs kitabları ilə tanış ola bilmək üçün tələbələrə ibrani dili öyrədilməyə başlandı. Dövlətimizin uğurlu din siyasetini layiqince tətbiq edərək, İlahiyyat elmini qəlbən öyrənmək istəyən tələbələrə düzgün və obyektiv şəkildə bu elm tədris edildi.

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun yaradılması bizim üçün - Bakı Dövlət Universitetinin tərkibindən ayrılaraq, bu yeni təhsil müəssisəsinə verilən İlahiyyat fakültəsi tələbələri üçün də xeyli

Firudin Həmidli,
Azərbaycan İlahiyyat
Institutunun məzunu

sevindirici hadisə oldu. Tələbələrin yüksəksəviyyəli tədrisi İnstitutun ali hədəfinə əvvıldı. Asudə vaxtimizi dəyərləndirmək üçün bir sıra yazıçılar və elm adamları ilə tez-tez görüşlər və seminarlar təşkil edildi. Həftəsonlarında film nümayişləri və kitab müzakirələri həyata keçirilirdi. Tələbələrin yemək, geyim və dərs vesaiti kimi ehtiyaclarına öz qayğı və dəstəyini göstərən İnstitut, hemçinin müxtalif mövzulu konfranslar, "dəyirmi masa"lar hazırlayaraq, ölkəmizdəki dini və elmi araşdırmalara da öz töhfələrini verdi.

Bu ilin fevral ayında Şamaxı şəhərində təşkil edilmiş üçüncü "Qiş məktəbi" layihəsi isə bizim üçün ən yaddaşalan xatirələrdəndir. Layihənin məqsədi üzrə tələbələrin həm müxtəlif seminarlar, həm də bir sıra dini və tarixi əhəmiyyətli məkanlara (Şamaxı Cümə məscidi, Dəmirçi məscidi, Şamaxı Rəsədxanası, Şamaxı Tarix və Diyarşunaslıq Muzeyi) ekskursiyalar ilə maariflənməsi, hemçinin istirahətinin təşkili uğurlu şəkildə həyata keçirildi.

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun ilk məzunlarından biri olaraq əminliklə deyə bilərəm ki, bu təhsil ocağı cəmiyyətimizin din sahəsindəki boşluqlarını ən münasib və ən layiqli şəkildə bərpa edəcək olan savadlı kadrlar yetişdirməkdədir. Təhsil aldığım müddətdə tələbələrin İlahiyyat elminə duyduqları sevgi və məsuliyyəti men hazırda - İnstitutun bu tədris ilində daha coşqulu və daha inamlı şəkildə görürəm. Bu, şübhəsiz, tələbələrin mənəvi dəyərlərə dərin ehtiyac və dini doğru şəkildə öyrənmək arzusundan qaynaqlanır. Qəlbən inanıram ki, belə ehtiyac və arzu ilə dirçələn gənclər sayəsində Azərbaycandakı din tədrisi və cəmiyyətdəki dini savadlılıq günbegün daha da nizama düşərək inkişaf edəcək və bu yüksək məramda Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu daim uğurla fealiyyət göstərəcəkdir.

Qan yaddaşımız

İşğal olunmuş rayonlarımız:

Xankəndi -	28 dekabr 1991-ci il
Xocalı -	26 fevral 1992-ci il
Şuşa -	8 may 1992-ci il
Laçın -	18 may 1992-ci il
Xocavənd -	2 oktyabr 1992-ci il
Kəlbəcər -	2 aprel 1993-cü il
Ağdərə -	17 iyun 1993-cü il
Ağdam -	23 iyul 1993-cü il
Cəbrayıł -	23 avqust 1993-cü il
Füzuli -	23 avqust 1993-cü il
Qubadlı -	31 avqust 1993-cü il
Zəngilan -	29 oktyabr 1993-cü il

"İlahiyyat" jurnalının ilk sayı işıq üzü görüb

"İlahiyyat" icimai fikir jurnalının ilk sayı nəşr olunub. On beş rubrikidan ibarət jurnalda öz sahəsinin peşəkar mütəxəssisi olan elm adamlarının yazıları, ali təhsil müəssisəsi haqqında müxtəlif xəbərlər dərc olunub.

Jurnalın ilk nömrəsində, rəsmi guşədə Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Sərəncamı yer alıb.

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun rektoru Ceyhun Məmmədovun "Milli qurtuluşumuzun banisi" başlıqlı yazısı "Tarix yananlar" rubrikası altında oxuculara təqdim olunub.

"Azərbaycan gerçəkliliyi" rubrikasında filologiya üzrə felsəfə doktoru Vəli Qaradağlının "Ana Dilimiz kimliyimizdir"; "Cəmiyyət və din" rubrikasında millet vekili Fazıl Mustafanın "İslamda qadın zorakılıq yoxdur" başlıqlı yazıları verilib.

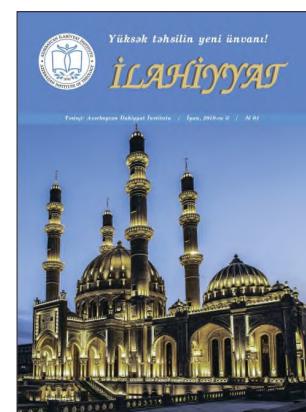
"İlahiyyat" icimai fikir jurnalının "Təhsil" rubrikasında "Ali təhsil müəssisələrinin innovativ fəaliyyətinin idarə olunması"; "Cəmiyyət və din" rubrikasında "İslamda insan sağlamlığı", eləcə də "Nikahın mahiyyəti və erken nikaha dini baxış" başlıqlı məqalələr var.

"Baxış bucağı" rubrikasında "Qlobal əxlaq düşüncəsi felsəfə müstəvidə", "Immanuel Kantın fəlsəfəsində dinə baxış", "Uspex ne sluçaen" sərlövhəli yazılar həm dil, həm də mövzü rəngarəngliyi baxımında ümid edirik ki, oxucuların marağına səbəb olacaq..

"Göbəklitəpə: dünyanın ən qədim məbədi", "Kəlbəcərdə daşlaşan tariximiz", "Maddi-mədəniyyət abidələrimiz milli sərvətimizdir", "Ən qədim inam və iman yerimiz" və "Mübarək Əqsa məscidi" başlıqlı məqalələr "Abidələr" rubrikasında yer alıb.

Jurnalın "Araşdırma", "Ədəbiyyat", "Tədbirlər", "Bölgələrə səfərlər", "Xarici səfərlər", "Seminarlar", "Xarici qonaqlar İnstitutumuzda" başlıqlı rubrikalarla müvafiq olaraq, "Tərcümə mətnləri: müqayisəli təhlil", "Avtobus ogrusu", "İslam Sivilizasiyası Qafqazda II Beynəlxalq Simpoziumu", "Tələbələrimiz bölgələrdə", "Abituriyentlərlə görüş", "Rusiya Federasiyasına səfər", "Müasir alman camiyyətində İslama mənasibət", "ABŞ nümayəndə heyətinin üzvləri ilə görüş", "Xarici ölkələrin səfirləri İnstitutumuzda" başlıqlı məqalələr verilib.

Qeyd edək ki, Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun hər ay çap olunan "İlahiyyatçı" qəzetində ali təhsil müəssisəsi ilə əlaqədar xəbərlər və müxtəlif janrlarda məqalələr, ildə iki dəfə nəşr olunan "Din araşdırıcıları" jurnalında isə felsəfə, mənəviyyət və ilahiyyat elmləri üzrə tədqiqat aparan alımların məqalələri yer alır.

Təsisi:

Baş redaktor:
CEYHUN MƏMMƏDOV

Redaktor:
RƏHİLƏ MİRŞANLI

Qeydiyyat nömrəsi: 4212

VÖEN: 1305654461

Telefonlar:

(012) 510-65-45;
(012) 510-39-61.

E-mail: ilahiyyat-news@mail.ru

Ünvan:
Əhməd Cəmil,
41A, Bakı

Qəzet "İLAHİYYATÇI"nın kompyuter mərkəzində yığılır və "AZƏRBAYCAN" nəşriyyatında ofset üsulu ilə çap edilir.
Capa imzalayıb:
30.09.2019-cu il
Sayı: 1000, İndeks: AZ1141,
Sifariş: 4157

Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.